Lwowska Narodowa Naukowa Biblioteka Ukrainy im. W. Stefanyka.

Odział Rękopisów

Zespół (fond) 59

ARCHIWUM WŁODZIMIERZA KOZŁOWSKIEGO

481. Papiery rodzinne Kozłowskich.

T. XIV. Antoni Kozłowski II 1809-1836, Brunon Kozłowski 1831, Włodzimierz Kozłowski 1834-1883, Gabriela z Starzeńskich Kozłowska 1839-1864.

STRONY NIEZAPISANE NIE ZOSTAŁY ZDIGITALIZOWANE

481

Korfanty

Antoni Kozłowski

10

Dokumenta

Zatłocka

1776 – 1838

2

praes: 8. Junij 809 No 18587.

Ad Excelsum C. R. Forum Nobilium Leopoliense Petitum Fisci C. R. nomine clmi aerarij contra emigratum Antonium Kozłowski puncto Confiscationis substantiae agentis pro extabulanda Sententia emigrationis ex sorte bonorum Zabłotce.

Ordinatur Reg: Tab: ut inscripto prævie ac intabulato Decreto Guberniali sub C producto intabulatum de praecedenti Decretum aulicum contra emigratum Antonium Kozłowski latum, De bonis Zabłotce & Summis Supplicantis propriis extabulet. Decretum in Consilio C. R. Fori Nobilium Leopoli Die 28. Augusti 809.

58

ps. 11. Octobr 809.
N. 1124

Solvantur vialia per 30 Xr. p. uno miliari huic Ordini Premisliae numerando —
Jaworski

p. D. Antonio Kozłowski in Zabłotce
per Cameranum Premisliens Jaworski

cit.

K.K. OEST. STEMP. CONTROLL

L 5 KREUTZER

Per Caes: Reg: Forum Nob: Leopoliense,
in causa D: Josephi Bełkowski per Adm Wysłobocki agentis ab una,
@ D: Antonium Kozłowski per Adm Dobrzański defensum Conventum
parte ab altera, puncto: restituendarum rerum Regestro sub A. adclusa
comprehensarum in natura secus solutionis aequivalentis in summa
145, 259 fl agitata, super processu orali die 23. Septembris a.c.
terminato et consignato judicatur: Conventum D: Antonium Kozłowski ad restituendum censum 4880 fl cum provisionibus per 4/100
a die actionis idest: die 12a Januarii 812. currentibus in termino 14. dierum obstringi, jam vero quo ad restituenda actori
scripta et instrumenta, tum res mobiles et pecudes in Regestro
actioni sub A. adnexo specificatas juramento litis decisivo in
actione delato locum dari, adeoque Convento D: Antonio Kozłowski
incumbere, si neutra pars ab hac Sententia appellaret intra
18. dies secus vero intra 14. dies ab admanuata Sententia se ad
praestandum Juramentum litis decisivum insinuare illudve
in hanc rotham explere, quod Conventus omnia instrumenta,
omnesque ~~vero~~ res in Regestro sub A. specificatas actoris
proprias in villa Zamna gorna, cum actor in Zabłotce aegrotus mansisset, mediate aut immediate non acceperit, usque
pro suo lubitu non disposuerit non praestita in termino ad
deponendum quaestionis juramentum insinuatione juramentum
hoc pro tacite relato habebitur facta per Conventum ad
deponendum quaestionis Juramentum insinuatione Conventus
Antonius Kozłowski jusjurandum isthoc dicta die eo certius
deponere, tenetur, quo secus contrarium ejus, quod probandum

co

19448

fuerat, pro vero habebitur. In casu igitur, quo juramentum
hoc aut tacite aut expresse referetur, incumbet ~~igitur~~ actori
intra 3. dies post admanuatam eidem declarationem relatio=
nis, aut post effluxum terminum ad insinuationem Conven=
ti ad Juramentum litis decisivum in rotham affirma=
tivam, nempe: quod Conventus Antonius Kozlowski omnia
instrumenta, omnesque res in Regestro sub A. specificatas,
actoris proprias in villa Jamna gorna, cum actor in Za=
blotce aegrotus mansisset, mediante aut immediate acce=
perit, iisque pro suo lubitu disponerit, se insinuare,
illudque in dicenda die eo certius explere, ac secus contra=
rium ejus, quod jurare debuisset pro vero habebitur.
Si itaque Conventus in rotham supra expressam juraret,
vel si actor juramentum tacite aut expresse sibi relatum
debite non expleret, tunc Conventus Antonius Kozlowski a
praetensa restitutione instrumentorum ac rerum Regest=
tro sub A. comprehensarum in natura secus solutione
earum aequivalentis in fl. 1403 69 xr eliberatus est, quod
si vero Conventus in dicta die illud juramentum non
expleret, adeoque Contrarium ejus, quod jurare debuisset,
pro vero haberetur, aut, quodsi actor juramentum sibi ne=
fors relatum rite deponeret, protunc Conventus Antonius
Kozlowski actori scripta et instrumenta, tum res Mobiles
et pecudes in Regestro actioni sub A. adnexo specifica=
tas in natura restituere tenetur, aut, si Conventus res has

in natura restituere amplius non valeret, tunc Conventus ad solvendum actori intra 14. dies pretium aequivalens in Summa 140369 fr in S: B: id est 28073 fr 24 gr. in V: V: cum Usuris a die cepti litis id est: 12a Januarii 812. per 4/100 numerandis, erga praestandum tamen adhuc per actorem Juramentum in litem, quod scripta et res in fundo bonorum Jamnea gorna relictae valoris 140369 fr detracto nempe quanto 4880 fr titulo census soluto superius simpliciter adjudicato: in Schedis banc fuerint, condemnetur. Incumbet proinde actori, pro casu succedentis pro re ipsius probationis per juramentum litis decisorium se quoque in termino supra expresso ad Juramentum in litem insinuare, illudque in dicto die explere, quo secus probatio haec perempta, et Conventus a solvenda in tali Summa aequivalenti pretio rerum non restituterum liberatus esto. Levatis litis Expensis.

[signature]

Ex Consilio Reg. Fori
Leopoli die 9a Novembris 812.

[signature]

a Caes. R. foro Nob. Leopoli:

Sententia

in causa D. Josephi Bethowski c. Dnum Antonium Kozlowski pcto: 145,259 fl. lata.

7. Xbris

Dobrzanski

Zugestellt 10. Xbris 812
Dn. [illegible]

19848

6

P^s: 17 Septembris 830. N^ro 11456.

Camerarius Laszkowski substernit Actum Obsignationis post Vincentium Kozlowski. —

C.

Actus hic Obsignationis suscipitur ad judicium salva pro interessatis originalis inspectione et Copiarum levatione; Quumque ex assumto in existentiam post eundem Substantiae protocollo prodeat, quod plane nullam reliquerit substantiam, hinc declaratur, quod post fata olim Vincentii Kozlowski, die 14^a Augusti 830. in pago Lippa, Circulo Sanociensi demortui, ob defectum Substantiae pertractationi haereditatis locus non sit. De quo Consanguinei defuncti informantur. Decretum in Consilio C. R. Fori Nobil: Jarnovie die 27^a Octobris 830. —

Goethe m.p.

Praes. 19^a 9^bris 1830 N^ro 1380

Exp. 4^a X^bris 1830

[signature]

p. Antonio Kozlowski.

4

wie Zabrota?

15 KREUZER

Podpisani spadkobiercy s. p. Antoniego Kozłowskiego (: Ojca :) zważywszy iż W. Antoni Kozłowski brat nasz nabywaiąc Dobra Jabłońce zupełnie co do Summy 6000. fpol dom: 35. pag 13. No 4. on. intabulowany naszą własność ut dom: 35. pag 25. no 44. on: stanowiący uczynił zaspokoienie, niniejszym oświadczamy się, iż nie maiąc żadnej do Summy rzeczony a względnie części Jabłońkowskich nas dotyczących pretensyi, niniejszym pozwalamy aby Wy Antoni Kozłowski brat nasz za właściciela rzeczonej wszystkości w Summie sześćdziesiąt tysięcy Złotych polskich w częściach nas dotyczących zaintabulowanym został —

Które oświadczenie rękami własnemi przy świadkach podpisujemy y do intabulowania pozwalamy. Działo się w Jabłońcach Dnia 3. Sierpnia 1836o Roku

Anastazy Kozłowski m.

Konegunda Kozłowska

Jako świadek podpisuię Jan Jaruntowski

Jako Swiadek podpisuię Józef Włodek

Jako Swiadek Andrzej Zieliński

Marianna z Kozłowskich Betkowska

Ingrossetur. Decretum in Consilio C. fori Nob. Leop. Die 26. Aprilis 837

Chutoy

Praesens declaratio apud C.R. provinciales Tabulas Galicienses lib. Inst. 395. pag. 279. ingrossata - ejusque in fundamento - tum similis Declarationis per Vincentium Kozłowski Die 2. Junii 1821. exaratae - Antonius Kozłowski pro proprietario respectivarum partium Ld. 60000 fp Dom. 35. pag. 25. n. 44. on. bonis Żabłotce inhaerentis, declarantes recipiscientium ut Dom. 230. pag. 220. n. 53. on. intabulatus est -

Datum Leopoli Die 7. Junii 1837.

Jacobus Ohanowichny
C.R. Tabulae Galic. Registor

Kunegundy, Maryanny Siostr y Ana
stazego Wodzickiego brata Delaratya
co do Summy 60000. przez
Józefa Antoniego Wodz.

Prod: 23. Maj 1816

158

B.

po Siwac

Fasc: 395. pag. 279. Cott

N. 6887

58
1431
730.

1032

Praes. 23 Martii 837 9

9121

6 KREUZER

Petito hunc deferendo Tabulae R. ordinatur ut in fundamento ingrossandarum declarationum A. A. B. Antonium Kozłowski pro proprietariis respectivarum partium Sor. 60,000 fl. ad Vincentium – Anastasium – Cunegundam Kozłowskie – cum Mariannam de Kozłowskie Bełkowska spectantium Dom. 35. pag. 25. n. 44. on. bonis Zabłotce inhaerentium intabulet – porro Tabulae r. ordinatur, ut negativas resolutiones dto 19. Januarii 836 N. 694. et dto 17. Februarii 836 N. 3597. super petitis Antonii Kozłowski emanatas ac adnotatas, deleat. De quo Supplicans – massa jacens post Vincentium Kozłowski per curatorem qui ipsi in persona D. Adv. Petri Romanowicz cum substitutione Adv. Malisz

cum 5. rubris

p. D. Conegundi Kozłowska in Zabłotce Circuli Przemysl.

~~p. D. Advum Petrum Romanowicz~~

Tabulae Circ. Przemysliensis

Ad

Excelsum C. R. Forum Nobil. Leopoliense.

Dnus Antonius Kozłowski

Erga informationem Massae jacentis Vincentii Kozłowski per addendum ad actum Curatorem tum D.D. Anastasii Kozłowski in Mała... Circulo Sanocensi – Cunegundis Kozłowska in Zabłotce Circulo Przemysliensi et Mariannae de Kozłowskie Bełkowska in Zabłotce Circulo Przemysliensi

Supplicat pro proprietario respectivarum partium Sor. 60000 fl. bonis Zabłotce inhaerentis titulo proprietatis ad Vincentium – Anastasium – Cunegundam Kozłowskie et Mariannam de Kozłowskie Bełkowska spectantium intabulari dispon.

[illegible] [illegible]

Q

Redditur — Anastasius Koztowski — Cunegundis Koztowska et Mariana Betkowska informantur. Decretum in Consilio Caes. Reg. Fori Nobilium Leopoli Die 26. Aprilis 837. —

ad № 655/837

Wielun

11

1831

~~18~~83

Brunon

Kurbawa

Nr. 2607.

12

Brunowi Kozłowskiemu
Podporucznikowi Pułku 26 piechoty liniowej
z korpusem Generała Brygady
HENRYKA DEMBIŃSKIEGO
z Litwy przybyłemu stosownie do Artykułu 2º Uchwały z dnia 5 Sierpnia 1831 roku
przesyłaią

za Sekretarza Izby Poselskiey — Żwirkowski

za Sekretarza Senatu — F. Węzyk

IZBA SENATORSKA
i
IZBA POSELSKA

Na wniosek Kommissyi Seymowych Izb obu i po wysłuchaniu zdania tychże Kommissyi, które wystawiły w żywym obrazie znakomite zasługi w boiach na Litwie, i w dzielnym z tamtąd odwrocie Generała Brygady Henryka Dembińskiego i całego korpusu woyska pod Jego dowództwem oświadczaią co następuie:

Artykuł 1

Generał Brygady Henryk Dembiński, tudzież wszyscy Officerowie i Wojskowi zostaiący pod Jego dowództwem, równie iak Zbrojni Obywatele Litwy i Żmudzi

DOBRZE SIĘ ZASŁUŻYLI OJCZYZNIE

Artykuł 2

Lista imienna wszystkich składaiących ten korpus na wieczną pamiątkę w Archiwum Senatu złożona będzie, a każdy z nich w szczególności otrzyma po iednym exemplarzu drukowanym tey Uchwały, z wyrażeniem Imienia i nazwiska swojego.

Artykuł 3

Sekretarz Senatu i Sekretarz Izby Poselskiey upoważnieni zostaią do wręczenia niniejszego oświadczenia Izb obu Generałowi Dembińskiemu, w dowód powszechnego szacunku na iaki sobie wraz z całym korpusem zasłużył.

Dan w Warszawie dnia 5º Sierpnia 1831º roku

Marszałek Izby Poselskiey — Władysław Ostrowski

Prezyduiący w Senacie — Wodzicki

za Sekretarza Izby Poselskiey — Walenty Żwirkowski, Dep. [illegible]

za Sekretarza Senatu — F. Węzyk

14

WOYSKO POLSKIE. w Kwaterze Główney w Warszawie na Czystem

Nro 8025. dnia 19 Mca Sierpnia 1831.

SZTAB GŁÓWNY.

Do

WP Kozłowskiego Brunona

Mam zaszczyt zawiadomić Pana, iż Wódz Naczelny, stósownie do przedstawienia, mianował Go Podporucznikiem w Pułku 26 Piechoty. Kommissya Rządowa Woyny wezwaną została aby mu stósowną Nominacyę udzieliła.

Szef Sztabu Głównego
Generał Dywizyi
Tomasz Lubienski

KRÓLESTWO POLSKIE
SZTAB GŁÓWNY WOYSKA POLSKIEGO

16

Woysko Polskie

No. 9659

w Kwaterze Głowney w Płocku

dnia 27 Mca Września 1831. r.

Sztab Główny

do

Pana Kozłowskiego Brunona podporucznika

z Pułku 16o Piechoty liniowey.

Uwiadomiam Pana Podporucznika, iż przy-chylnie do prośby Jego, Wódz Naczelny udzielił Mu żądaną Dymissyę. —

Pod Szef Sztabu Głownego,

Pułkownik

L. Wąmiński

KRÓLESTWO POLSKIE SZTAB GŁÓWNY WOYSKA

19

Gabriela z Starzeńskich

Kozłowska

matka WK

20

No 29.

Extractus Baptismi

IN PRZEMYSL

15 kr. C.M.

E libris natorum baptisatorum, Ecclesiae parochialis Dylągowaënsis rit: lat: pro Pago Gdyszyna cum Wullka destinatis Tom: XVIII: pag: 18 extractum sequentis tenoris: Anno Domini millesimo octingentesimo tricesimo nono /: 1839 :/ die sexta /: 6ta :/ mensis Julii nata est in Pago Gdyszyna sub No domus 1. — Gabriela Severina Alexandra trinom: Religionis Romano Catholicae, thori legitimi filia, parentum: Illustrissimi Comitis Adami Starzénski et Coelinae Badini Comitissae Starzénska, patre Casimiro Badini natae. Quae 21 Julii ejusdem anni per Rdm Dnum Michaëlem Puzon Administratorem mox fatae Ecclesiae baptisata est. Patrini fuere: M: D. Casimirus Czecharzewski et M. D. Carolina Komendecka virgo, nec non praesens penes partum obstetrix Leopoliensis approbata Hubel. —

Quae omnia fideliter originali suo invenire hisce attestor et sigillo Ecclesiae munio atque corroboro. —

Dylągowa in Provincia Galiciae Circuli Sanocensis die 8va Julii 1857 —

Daniel Stopiałły curatus
Dylągowaënsis rit: lat:

VI

3886/fi

VI

Ces: kr: Sąd obwodowy w Przemyślu uwolnienie Gabrieli Seweryny Alexandry trojga jmion z hrabiów Starzeńskich Kozłowskiej przez ojca Adama hr: Starzeńskiego z pod władzy Ojcowskiej na mocy §: 174. Ust: cir: potwierdza i tę za wielolętną uznaje.

Gumowicz

z Rady C.k: Sądu obwodowego
Przemyśl dnia 16o Maja 1861

Lewin

L: 3886.

871/61

677 – 50
677 – 50
1354

Od Ck: Sądu obwodowego
w Przemyślu

Wni P: Gabryeli z hrab: Starzeńskich
Kozłowskiej

w Rozborowicach

Lb: 3886.

Doręczono 17. Czerwca 1861
24

Lb: 3386 pod: 10 Maja 1861.

Adam hr: Starzeński wraz z Gabrielą z hr: Starzeńskich Kozłowską i Zygmuntem Kozłowskim upraszają o potwierdzenie uwolnienia z pod władzy ojcowskiej Gabrieli Seweryny Alexandry hr: pis: z hrab: Starzeńskich Kozłowskiej.-

Przychylając się do tej prośby uwolnienie Gabrieli Seweryny Alexandry troyga imion z hr: Starzeńskich Kozłowskiej przez ojca Adama hrab: Starzeńskiego z pod władzy Ojcowskiej - na mocy §. 174 Ust: Cyw: potwierdza się, i ta za wieloletną uznaje się.-

Uchwalono w Radzie Ch: Sądu obwodowego
Przemyśl dnia 16. Maja 1861.

[illegible]

3886 ?

W. Zygmuntowi Kozłowskiemu w Rozborowiczach
poczta pow: w Wiżomkowicach

№ 156.

Kaiserl. königl.

Kur-Inspektion Teplitz-Schönau.

Geleitschein.

72 kr.

Vor- und Zuname Frau Gabriele von Kozlowska geborene Gräfin Starzynska

zuständig n. Rozubowice

wohnhaft Bez. Nizankowice in Galizien

Religion katholisch

Alter 22 Jahre

Statur mittel

Haare dunkel

Augen braun

Mitreisende:

Eigenhändige Unterschrift:

Reiset nach Dresden mit Benützung der schlesischen Eisenbahn nach Hause

Diese Urkunde ist giltig auf Acht Tage

Alle Civil- und Militärbehörden werden dienstfreundlichst ersucht, Vorzeiger dieses ungehindert passiren zu lassen, wobei man sich zu aller Gegenwillfährde erbietet.

Teplitz, den 22 September 1862

Der k. k. Polizei-Oberkommissär und Kur-Inspektor:

[illegible]

K.K. BADE-INSPECTION IN TEPLITZ

88

Eaux minérales
et thermales

Gabrielle Starzeńska

1. Aus, v. Norvège, bon port à l'embouchure de la Linda Eaux minérales,
2. Aach. pt ville Bavière, cercle du Danube inférieur. Eaux minérales.
3. Abano gr. bg. royaum. Lombard Vénitien à 2. l. Padou Eaux chaudes.
4. Abecourt vg. Eaux minérales.
5. Abdoullach-abad. vg. Iran-iraq Adej. Eaux thermales célèbres.
6. Abensberg. 5. l. s. O. de Ratisbonne Eaux miné
7. Aberbrotich, v. Ecosse caverne remarquable Eaux minérales.
8. Absie; vg. (Deux Sèvres) 4. l. Partenai Eaux férugineuses
9. Acci, Réale ville. Sicile, 4 l. N. d'Est Catano. Eaux minérales
10. Acton, à une lieue de Londres Eaux miné
11. Acton 2eme hameau Eaux minérales célèbre
12. Adelshofen vg. Bavière cercle Isar Eaux miné:
13. Adra bg. et chateau à 18 l. de Grenade Eaux minérales froides
14. Thermae pt. v. Turquie Asiatique à 2 l. Angora Eaux thermales.
15. Aidos v. Turquie d'Europe Eaux thermales.
16. Aigues Borne, hameau (Dp. des Landes) Eaux miné
17. Aigues Caudes vg. (Basse Pyrenées) Eaux minéral.
18. Alais (Dep du Gard) Eaux minérales.
19. Alange bg. Estramadour. Esp. 4 l. Mérida Eaux Minérales.
20. Albenreuth By Bohêm. 2 l. S. E. d'Eger Eaux minér.

21. Albinon et Aubin (Aveiron) bains de vapeurs sulfureuses.

22. Alcantue, bg à 2 l. Cuenza Espag. Manche deux sources d'Eaux thermales.

23 Alcolea 6. l. Almérie Eaux minérales.

24. Aldeira. bg. Espag à 4 l. de Cadix. Eaux min.

25. Alhama Murcie Eaux minérales.

26. Alhama 2eme vg. Espag. à 3. l. Almérie Eaux minérales

27. Ali b. Sicile à 6. l. S. O de Messine. Eaux thermales.

28. Amatitlan bg. Amérique Septentri. à l'embou de Guanacos. Eaux thermales.

29. Ambonai vil (Marne) 5. l. Reims Eaux ferugineuses

30. Andorre entre (l'Espa.) et France, Arriège Eaux thermales.

31. Bourbon Vendée Eaux minérales.

32. Apies b. g. Espag. Eaux minérales à 2 l. de Huesca.

33. Arboga, v. Suède à 10. l. de Stock-holm Eaux minérales.

34. Auteuil. (Oise) à 4 l. de la Ferté milon. Eaux minérales,

35. Bagnère Eaux minérales. 30 sources

36. bg. Italie de Lucque, Eaux minérales

37 Bagnoles. vl. (Orne) 1. l. de la Ferté macé Eaux minérales.

38. Balaruc pt. bg. (Hérault) 5. l. de Montpellier Eaux thermales

39 Bagnoles les Bains, bg. (Lozère) Eaux minérales

40 Bilinabinch, v. Irlande 4 l. de Dawn Patrick. Eaux minérales.

41. Ballstown, 2 l. de Spa. bg. New York 8 l. Albany, Eaux minérales. 27

42. Banòw, bg. Moravie. Eaux minérales.

43. Barrezieux à 18 mi de Paris p. v. a des eaux minér.

44. Bardham (Puy de Dôme) à 3 l. Issoir. Eaux minérales

45. Barège vl. (Haute Pyrenées) Eaux minérales céle.

46. Bassanes bg. (Gers) 3 l. de Mirande Eaux minérales acidules.

46. Bath (Aquae Solis) ville Angl. près de Bristol bains chauds connus des Romains.

47 Bristol, chef-lieu du comté de Sommerset Eaux minérales.

48. Ballaglia, vl. Lombard Venit. à 3 l. de Padoue Eaux ~~minérales férugineuses~~. thermales

49. Beaulieu vl. (Puy de Dôme 3 l. Issoir Eaux minérales férugineuses.

50. Béjar v. Espagnole P. Léon. Eaux minérales.

51. Bernardino Montagne Suisse Eaux miné.

52. Besse p. v. (Puy de Dôme). à 6 l. Issoir Eaux minérales.

53. Bibra bg. Thuringe Eaux minérales.

54. Bilin. v. Bohême à 4 l. Lieumeritz. Eaux minérales

55. Blamont p. v. (Meurthe), à 5 l. N. Est Lune=ville. Eaux minérales.

56. Bonston. Angll. Cté. Lancastre. 4 l. de Manchester Eaux minérales.

57. Bourbon Lanci (Saône et Loire). Eaux minérales chaudes.

58. Brévine Vallée=vine (Neuchatel) Eaux férugineuses

59. Brod 3ème v. Moravie à 3. l. E. Hradich. Eaux minérales

60. Bruckenau p. v. Bavière. 6 l. S. O Fulde Eaux minérales.

61. Bubendorf, bg. cant. de Bale Eaux minérales.
62. Bussang. b. (Voges). 7 l. de Rémiremont
Eaux minérales.
63. Les Bains. bg. (Lozère à 3. l. Est de Mende Eaux
minérales célèbres.
64. Buxton. v. g. (Angl.) Et 10. l. N. d Derby Eaux
minérales
65. Cabardé. contrée Caucasienne,
Eaux thermales et Naphte.
66. Calédonie v. New-Yorck. 6. l. N. O. Batavia
source minérale.
67. Camarez b. (Aveiron). 4. l. S. St Afrique
Eaux minérales.
68. Cantal, Eaux minérales, thermal. froid.
69 Chaudefond b. l. (Maine et Loire.) à 4 l.
d'Angers Eaux minérales.
70. Cheltenham 2eme Bourg Angl. à 3. l. N. Est.
de Gloester Eaux minerales célèbres.
71. Coblentz. Pr. Bs. R. Bains d'eaux therm.
72. Carsbadt. B. chauds. qui guérissent la pierre
73. Amand 6eme tre Les eaux Boueuses et minérales
sur la Scarpe.
74. Colmars. p. v. Basses Alpes eaux minérales
75. Cronsac. v. g. (Aveiron.) à 6. l. Rodez.
Eaux minérales.
76. Cusco, autrefois capitale de royaume Incas
à 155 l. E. de Lima Eaux minérales
77. Daniel, (D. du Gard). Eaux minérales.
78. Danube inférieur Passau capitale
Eaux minérales.
79 Dax ou Acqs (Landes 12. l. N. Est Baïonne
Eaux thermales pour les paralytiques.
80. Detem, b. Royau. Hanô. 9. l. S. E. d'Emden =
= Eaux minérales.

81. Die v. (Drome) 9. l. S. E de Valence. Eaux minéra.
82. Tata. bg. Hongrie, comita Komorne 8 l. S de cette ville source d'Eaux thermales.
83. Devon Ecosse cté. Aberdéen, source minéral.
84. ~~Bohême~~ Egra (Bohême Eaux thermales.
85. Ems, pl. du Tyrol à 4 l. s. de Brégentz. Eaux miné
86. Encause vg. (Haute Garon.) Eaux minérales.
87. Escot 2ème Basse Pyren) vallée d'Aspe, sources d'eaux minérales.
88. Hissar 2ème v. l. (Anatolie ruines de Laodi=
=cée, bains Thermales.
89. Evian v. g. sur le lac de Genève. Eaux minér. Eaux minérales.
90. Fleurs, vg. (Loire) Eaux minérales.
91. Fidèris, vg. (Cant. Grisons.) Eaux miné célèb.
92. Forges. bg. Sein. Infér) Eaux minérales.
93. Fossano. v. Etats Sardes. 4. l. de Comi bains minérales.
94. Fougère. v. (Ille et Vilaine) Eaux minéra
95. Freveurg. p. v. Gd. D. de Bade Eaux minéra
96. Frontignan (Hérault Eaux minérales.
97. Fryenwale pt. v. de (Prusse) à 15. l. de Berlin Eaux minérales
98. Franzensbrun à une lieue d'Eger Bohêm Eaux acidules
99 Casmale (Allier). Eaux minérales.
100. Carlenthral. v. (Autriche) près de Feldsemo=
=bezg. eaux minérales.
101. Gers ancienne Gascogne source près de la Barthe (Haut. Pyrénées) embouchur Garonne

102. Gers 2ème (Haute Pyrenées. Boue et Eaux thermal

103. Glatz cté. Prusse Haute Silésie source eaux miné

104. Geomoer comt. Hongrie Eaux minérales.

105. Gournai (Seine inférieure) Eaux minérales.

106. Gra[illegible]dlitz bg. Bohême cercle et 4. l. de Köemis=
=gratz bains fameux

107. Guggisberg vg. Suisse sources souffrée, Kukusbad

108. Hail ville Thyrol cercl. de Schewietz bains.

109. Hirsch Bad eaux minérales très salubres.

110. Hirschemberg, v. Silésie à 8 l. Wartem.
N. O. Jauer Bains

111. Hohenembs, bg. ~~Thyrol~~ bains sulfureux.

112. Islande, beaucoup de sources d'eaux minérales
et thermales froides.

113. Noth Petit 2ème Endeza de la Theise eaux miné

114. Hradek, vg. Bohême cercle Prerau Eaux minérales

115. Adam. bg. (Seine et Oise) a une l. S. O de
Beaumont. Eaux minérales.

116. Karlsbrunn v. Moravie cercl. Troppau.
Eaux minérales et bains.

117. Karlsham v. et port de Suède Gent.
Carlscrona eaux minérales.

118. Karlsbadt v. Bohême Eaux minéral et ther

119. Kachau v. Hongrie. Eaux minérales.

120. Kielce ville du Palat. de Krakowie
Eaux minérales.

121. Kirchdrauf. v. Hongrie. Eaux minérales.

122. Klaugenfurt. v. (Illirie) Eaux minérales et therma

123. Klattau 2ème (Bohême) sur la rive de Bradlein=
=ka, Eaux minérales.

124. Koenigsberg 3ème (Hongrie) Eaux minérales.
125. Koewar Hongrie Eaux minérales.
126. Komorne Eaux minérales.
127. Laa. 4, Bse ~~Hongrie~~ Autriche Eaux minéra
128. Landeck. Etats Prussiens Silésie bains de souf=fre
129. Langeac, (Haute Loire) Eaux minér.
130. Langenthal. bg. Suisse cant. Berne Eaux minérales souffrées.
131. Lamion v. (Dpt côt du N.) Eaux minérales.
132. Lauchstadt. v. Etats Pruss. 4. l. N. O Merse=bourg Eaux minérales
133. Leuck, b. Suisse 6. l. est Sion, bains célèbres 12 sources de 37 à 41. degrés légèrement sulfureuses.
134. Lignère Pré-en-Pail. bg. Mayenne Eaux minérales.
135. Loire et Cher dans le Blesois eaux minérales.
136. Langreär (Haut Rhin) 2. l. Montbeillard Eaux médecinales dites sainte Fontaine.
137. Lozère 2ème Eaux thermales et minérales.
138. Luxeuil, (Haut Saône) Eaux minérales.
139. Hongarton (Maryland) Eaux minerales.
140. Maroc, Roy Barba. Afrique Eaux minérales et thermales.
141 Maurice Suisse bains célèbres. haute Engadine Pays Grisons. Eaux acidules les plus forts qu'on connaisse en Allemagne et en Suisse
142. Méchoacan, Mexique Eaux chaudes minéra
143 Médagne source minérales Puy de Dôme.

144. Merlange vg. (Seine et Oise) Eaux minér.

145. Mold-d'Aragon 2eme Chef Seigneurial Eaux minérales, bains souffrés.

146. Mondragon 2ème v. Espag. 51. Placencia Eaux minérales

147. Monestier de Briançon bg. (Hautes Alp) Eaux minérales

148. Mondragone bg. (Roy. Napl.) terre de Labour. Eaux minérales.

149. Mont d'Or (Puy de Dôme Eaux minérales venant du Puy de l'Angle.

150. Montefrim Beaucaire (Gard Eaux minérales

151. Mutingz bg. Suisse (Cant Bale) Eaux minérales.

152. Nacold v. Wurtemberg 12. l. S. O. Stutgard Eaux minérales.

153. Oedembourg Hongrie. Eaux minérales

154. Olonez Russie Eaux minérales.

155. Pfefers, Suisse. Eaux minérales.

156. Pons, v. (Char. infér). Eaux minérales.
Pyrmont v. Hanovre Eaux miné célèbres

157. Pons, Gibau, pt. v. (Puy de Dôme) eaux minérales.

158. Pouilhon bg. Languedoc,

31. D'ax eaux minérales.

160. Prats de Molo pt. v. fameuse Pyrénées Orientales Eaux minérales.

161. Pirna, Saxe, Eaux minérales.

162. Prinei. Citer Salerne. Eaux minérales.

163. Passi près Paris. Eaux minérales.

164. Provins (Seine et Marne) Eaux minérales.

165. Pyrénées, Eaux minérales et thermales.
166. 2 (Basse Pyrénées) Eaux minérales.
167. 3 (Hautes Pyrénées.) Eaux minérales, (Barege, Ba=gnère, Cauterets et autres &c.
168. 4ème Pyrénées Orientales.) Grand nombres de sources d'eaux thermales et sulfureuses Eaux chaudes.

169. Rembervilliers p.t (Voges). Eaux minérales.
170. Rhin (B.s Rh.) Basse Alsace. Eaux minér.
171. Roche Pozai v. (Vienne). Eaux minérales.
172. Rodemberg. b. Principauté Lippe Schaumbourg Eaux minérales
173. Rossenau v. (Haute Hongrie) Eaux minéra=les et bains.
174. Rotenburg. v. Wartemberg Eaux minérales
175. Ruelé Eaux minérales baillage Tennebery Partie Weimar partie Gotha.
176. Sail-sous-cous-ans. de la Loire, Eaux minérales
177. Salmade Fontaine minérale (Voges) à Boussange
178. Savonnières v. Rhône 2.l. de Lion Eaux minérales ferugineuses
179. Schuzols. bg. Suisse, près de Zernetz Eaux minérales.
180. Schwalbach chef lieu du comté de Catzenellenbogen (Nassau) 131 lieues Mayence. Eaux minerales.
181. Schwalheim, vg. (Hesse comté Hanau) Eaux minérales renomées.
182. Schnols bg. Suisse près de Zernetz eaux minérales.

183. Seltz pt ville (Bas Rhin) canton sur le Rhin
Eaux minérales célèbres.
184. Selsten duché Nassau Usingen sur
lahn à 11. l. N. E. Mayence Eaux miné
rales.
185. Seltzer bg. Allemagne Duché Nassau
10. l. N. E. de Mayence Eaux minérales
renommées
186. Sernaize bg. (Marne) Eaux minérales.
187 Saultz les bains vg. (Bas Rhin) 5 l.
de Strasbourg. eaux minérales
188. Spa p. v. 6 l. S. Est de Liège celebre par
ses eaux minérales gazeuses.
189. Staunton chef-lieu du canton Augus=
=ta (Wirginie 34. l. S. O. de Washing=
=ton. Eaux minérales.
190. Tinto rivière (Espagne) de la Siera Mo=
=réna, au Guadalquivir près de Morguez
Eaux pétrifiantes
191. Töplitz v. (Bohême) Eaux thermales
5. l. N. O. Leuméritz.
192. Touci pt v. (Yonne) 5. l. O Auxerre
Eaux minérales.
193. Trillo pt. v. (Espagne) sur le Tage 10. l. S. O
Siguenza. Eaux minérales renommée
194. Tumbridge bg (Angleterre) Kent. 78. l. S.
de Londres 2 lieues. Eaux minérales
très fréquentées
195. Verberie v. (Oise) 3 l. S. O. de Compie
gne Eaux minérales.
196. Verden v. (Hanovre) sur Aller
7 l. Brême Eaux minérales

197. Vinabg. Piémont 9 l. O. Coni Eaux minéra.
198. Grand Waradein v. forte Hongrie Eaux thermales
199. Varadin v. forte. Croatie sur Drave Eaux thermales
200. Warmspring Mont Virginie branche Alléganiques. Nombreuses sources d'Eaux thermales.
201 Warwick. ville Connecticut. 4 l. S. O. Lichtfield. Eaux minérales.
202. Weisemburg Suisse 7 l. Berne Eaux minérales fréquentées
203. Wildbald pt. v. Wurtemberg Eaux ~~minéral~~ thermales.
204. Willemsbadt, vg. Comté Hanau Eaux minérales célèbres.
205. Windsheim. p. v. Bavière sur Aisch 12 l. S. E. de Wursbourg. Eaux minérales
206. Wisbaden, cpt Nassau Eaux thermales très fréquentées
207. Wisowitz p. v. (Moravie) 7. l. de Hradich Eaux minérales.
208. Winterthur, ancienne v. Suisse 5. l. N. d'O. de Zurich. Eaux minérales.
209. Witham v. Angleterre 14. l. Est de Londres. Eaux minérales.

Ostatnia moja wola jest następująca: majątek mój składający się z trzydziestu tysięcy złr. w papierach indemnizacyjnych galicyjskich intabulowanych na dobrach Brzozowice, oraz co kiedy kolwiek mieć mogę zapisuję synowi mojemu Władzimierzowi Kortowskiemu na własność – lub też do równego działu dzieciom moim jeżeli by ich mi Pan Bóg dał więcej – zastrzegając jednak na wszelkim dożywocie Mężowi mojemu Zygmuntowi Kortowskiemu z obowiązkiem w razie gdyby wszedł w powtórne śluby małżeńskie / płacenia od wyżej wymienionej summy 30000 złr. w pap. ind.: procentu intercyzą ślubną zastrzeżonego, który przeznaczam na naukę i utrzymanie syna naszego albo też dzieci wtedy żyjących – Summa zaś 3000 f posagowa pragnę aby za życia Męża dożywotnie pozostała przy dobrach Męża mego którego uwalniam od składania przed sądem wszelkich rachunków i kalkulacyj i chcę aby nikomu prawo nie przysłużało do żądania od niego takowych – Co zaś kiedy kolwiek mieć mogę zapisuję dożywotnie Mężowi mojemu z obowiązkiem w razie zawarcia powtórnych ślubów małżeńskich opłacania 5% od wszelkich sum na mnie przypaść mających a wtedy otrzymanych przez niego dzieciom moim wtedy żyjącym – Proszę także Męża mego by wychowanie syna naszego głównie miał na uwadze wytrwanie w prowadzeniu do końca nauk przedsięwziętych – aby nabierał chęć do pracy i strzegł złych towarzystw

które by go od religii odciągnąć mogły – gdyż które rzeczy
tylko doczesne – mam to mocne przekonanie że silna wiara daje
szczęście – a życie i świat obrzydną temu, który w niej się zachowuje
Ponieważ nie pragnę jak szczęścia mego syna nie zakazuję mu tego
nie radzę aby się żenił w familii – Co uczyniwszy Bogu Was odda-
[illegible] i błogosławię i proszę jeszcze aby pogrzeb mój był jak najskrom-
niejszy – z księży tylko Ksiądz Bednarski z Krzywczy i Kanonik –
Ziemiański jeżeli żyć będą i Ksiądz z Parafii do której należę – światła
zupełnie nie – wolę pieniądze za światło ubogim by rozdane były –
To jest moja ostatnia wola – Rozubowice 30 Marca 1862 r.

Gabryela z hr. Starzeńskich Kortowska

Mowa ks

Paszynskiego

na pogrzeb

swojej Matki

Gabrieli († 1864)

Egzorta na pogrzebie

ś.p. z hr. Starzeńskich Kretkowskiej, na dniu 25 Stycznia 1864 – zmarłej w Rościbowicach 21 Stycz.

„Niech wylewaią oczy nasze łzy, a powieki nasze niech opływaią wodą.... bo weszła śmierć oknami naszemi, wstąpiła do domów naszych." Jerem. 9, 18.21.

Temi słowy wyjętemi z księgi Jeremiasza proroka przychodzi mi rozpocząć przemowę do Was Najmilsi w Częstochowie, na tem mieysce świętem zgromadzonych! Oh bo w samej istocie weszła śmierć oknami naszemi, wstąpiła do domów naszych, i liczne pochłonęła ofiary! Wylewamy łzy i powieki nasze opływaią wodą bez przestanku, bo słusznie opłakuiemy tych braci naszych, którzy w przeciągu ubiegłego roku tak licznie polegli w obronie za wiarę i wolność![1] a któż z nas nie iest przejęty najwyższą boleścią, gdy każden dzień przynosi nam wieść o świeżych i mnogich ofiarach![2] Śmierć niestety obrała sobie mieszkanie między nami – leją się tedy bez ustanku łzy nasze i oczekuiemy w gorącej a pokornej modlitwie owej upragnionej chwili, gdy Bóg zlituie się nad nieszczęśliwym narodem, do korony cierniowej przyłączy także koronę zwycięstwa i pokoiu!

To też zdawałoby się, iakoby wyschły nam oczy od wypłakanych łez, a serca gdyby zdrętwiały od nadmiaru boleści[4] i uczucia zobojętniały; – nie mamy już łez na opłakanie nieszczęść pojedynczych; gdy się dowiemy o stracie prywatnej to już serca od ognia gorącego w niem dla utrapienia ogólnych przepalone – gdyby wulkan codzień lawy z siebie wyrzucało – zdaie się być podobnem do twardego głazu i nieczułe... bez

współczucia!

A przecież stojąc u tego grobu, gdy spojrzę na tak liczne zgromadzenie ludzi różnych stanów, z sąsiedztwa i z dalszych stron przybyłych — a na wszystkich twarzy zoczę smutek, a w każdego oczach łzę, to zaprawdę zastanowić się przyjdzie nad tem, skąd się wzięły siły do nowej boleści, skąd natchnienie do tak szczerego współczucia. Zaiste podobnie jak roślina od wielkiego skwaru zwiędniała — gdy wodą zostanie skropioną — na nowo się rozwija; tak też serce ludzkie w utrapieniach uschnięte, gdy niebiańską rosą miłości chrześcijańskiej zwilżane bywa, silniej tętnić poczyna i nabiera nowej władzy do współbolewania nad świeżo wydarzonem nieszczęściem.

Bo też osoba, która rozstaniem się z tym światem serca nas wszystkich taką przejęła boleścią, a w oczach każdego stworzyła obfite tak źródło, musiała być niepospolitych przymiotów, musiała całym żywotem swoim zasłużyć na osobliwszą sympatyę.

S. p. Gabryela z hr. Stawińskich Kostkowska była to jedna z owych Niewiast-Polek o cichych cnotach domowych jakiemi kraj nasz słusznie się szczyci, co to kochające Boga i ojczyznę, obowiązkom córki i siostry, żony i matki całkowicie oddane, potrafią być oraz wzorem domowego gospodarstwa i gościnności, stając się oprócz tego sąsiadkami, dobroczynnemi opiekunkami chorych i ubogich swej okolicy, a serce ich przystępne dla wszystkich przedmiotów wzniosłych i poczciwych.

Z zacnego i dostojnego pochodząc domu, otrzymała od dzieciństwa wychowanie ze wszech miar staranne — na prawdziwie chrześcijańskich zasadach oparte; a te uczucia religijne zaszczepione w sercu młodocianem, były w całem Jej życiu — niestety

tak krótkiem — owa gwiazda przyświecająca i prowadząca po różnych drogach dobrej i złej doli. — Wiara silna w Boga i prawdy świętej religii, miłość dziecięca ku Stwórcy najczystsza a ufność niewzruszona w łaskę i opiekę Pana Zastępów, czyniły ją idealną i łatwą w wypełnieniu obowiązków, jakie na niej przypadły —

Stosunek jej do rodziców był piękny i tkliwy, — była córką kochającą i uległą, znajdowała w tem przyjemność gdy woli ich zadość uczyniła, a doznawszy od nich troskliwej miłości rodzicielskiej, odpłacała się najtkliwszem przywiązaniem, które przetrwało zawsze i wtedy, gdy nowemi obowiązkami powołana, dom rodzicielski opuściła. Częste odwiedziny córki u rodziców i wzajemne przebywania tychże u niej, były jeno dalszym ciągiem patryarchalnego tej zacnej rodziny związku!

Gdy szczerym szacunkiem i prawdziwem przywiązaniem powodowana połączoną została związkiem małżeńskim, wniosła i swoją osobą w dom mężowski pokój i szczęście; była żoną najlepszą i najczulszem względem dla swojego męża — miłością córki kochała też matkę mężową — gospodarstwem domowem zajmowała się skrzętnie jako przystało na poczciwą niewiastę i rządną gospodynię, — dla sług i domowników była Panią dobrą i łagodną, i zjednała sobie wszystkich serca postępowaniem uprzejmem i szlachetnem. — Przeżyli też za sobą szanowni ci małżonkowie te siedm lat życia wspólnego wśród różnych okoliczności dobrych i złych, wesołych i smutnych w najprzykładniejszej zgodzie i wzajemnej miłości. Bóg ten związek pobłogosławił dziećmi, — umiała ś.p. Gabryela zadość uczynić całkowicie i przykładnie temu obowiązkowi macierzyńskiemu, wychowująca dzieci jako troskliwa matka, tak by kiedyś na chwałę Bożą i pożytek ojczyzny zająć mogły miejsca w towarzystwie ludzkiem;

a gdy Najwyższemu podobało się jedno z dziatek optymianego rako zabrać do siebie, wtedy serce matczyne stratą ukochanego dzie-ciątka zranione, umiało z pokorną uległością poddać się woli Jego świętej. —

Nic dziwnego przeto, iż w okolicy w której zamieszkała, była przedmiotem powszechnej czci i szacunku, a nietylko dawniejsi przyjaciele i znajomi z rodzinnego miejsca, lecz i nowi sąsiedzi chętnie odwiedzali dom ten poczciwej i uprzejmej gościnności; — bo umiała z powinnościami swoimi po-łączyć także obowiązek serdecznej i przyjacielskiej sąsiadki, co to radą i współczuciem, przyjaźnią i miłością chrześcijańską, obok okazać radość w dobrem powodzeniu a smutek w utrapieniu przyjaciół i sąsiadów —

I z tą to osobą przychodzi się rozstać wszystkim, co Ją znali i kochali! — W ciężką albowiem popadła chorobę, a mimo wszelkiego możebnego ratunku, jaki kochający i wdzięczny mąż przynieść się starał, — mimo wezwania biegłych i sławnych lekarzy nawet z dalszych stron, mimo najtroskliwszego pielę-gnowania jakiego ze strony serdecznie kochającej swej matki czule przywiązanej córki i uprzejmie przyjacielskiej sąsiad-ki, oraz od swoich krewnych i wszystkich domowników doznała, — śmierć nielitościwa zabrała Ją z pośród grona ko-chających Ją osób na wieczność, bo w 23im roku życia z tego świata.

„O śmierci" zawołać nam przychodzi z Ekklezjastykiem Roz. 41, 1. „jakoż jest gorzka pamięć o tobie człowiekowi!"

Dziwnie poruszającym i rozrzewniającym był widok tej umierającej — od wszystkich tak bardzo kochanej osoby! Gdy bowiem się dowiedziała, że stan Jej już niebezpie-czny, pierwszą myślą była myśl o Bogu, i z prawdziwą

pobożnością

spowiadała i przyjęła św. Sakramenta, — a tak umocniona łaską i pomocą Bożą, z odwagą Chrześcijańską zabierała się do pożegnania ze wszystkiemi, co Jej na tym świecie byli miłemi, i błogosławiła pośród ogólnego łkania wszystkich tych, co krwi i przyjaźni związkami z Nią byli złączeni, jak i sługi swe i domowników, jako dobra i łagodna zawsze Ich Pani!

Duch Jej uleciał ku wieczności, a oto martwe ciało, które mamy oddać ziemi, by w niej spoczywało aż do dnia zmartwychwstania! Boleść dla pozostałych wielka! Smutek z powodu takiej straty nie do opisania, — bo i obojętniejsi z ludzi, i ci co o szkole codziennych nieszczęść wyćwiczeni, już uczucia swoje stępili, nie potrafili bez wrażenia i wzruszenia choć jednej tej przyjąć tej wiadomości". —

U tego grobu płacze mąż, co to w ś.p. Gabryeli stracił najukochańszą żonę i dozgonną towarzyszkę tej ziemskiej pielgrzymki, i w żalu swoim czuje się nieutulonym. Płacze Jej rodzica, która dopiero przed kilku laty utraciła jedną dorosłą córkę boleśnie dotknięta, znowu naocznym świadkiem być musiała śmierci drugiej córki, której mimo najczulszej troskliwości przy życiu utrzymać nie zdołała. — Płacze u grobu swej matki syn jedyny, który w młodocianym tym wieku pozbawiony tak wcześnie miłości macierzyńskiej, zaprawdę wielkiego ubolewania godzien jest!

Płacze rodzina cała, która utraciła kochaną krewną swoją! Płaczą przyjaciele i sąsiedzi i wszyscy znajomi nad utratą osoby, która była zaszczytem i przyjemnością Jej towarzystwa! Płaczą ubodzy, którzy nigdy niezapomną swej tak dobrej Pani! Płaczą ubodzy, co to nigdy daremnie nie pukali do Jej domu, których chętnie i z chrześciańską miłością wspierała i ratowała! —

Lecz przebóg Najmilejsi „folgujcie" wezwać muszę słowy pisma św Ekklezjasta 22, 11. „łzom waszym nad zmarłą, albowiem weszła do odpocznienia"; a chociaż strata dla Was wielka, to wszakże słuszny żal też ~~powinna~~ łagodzić powinna myśl, iż ś.p. Gabryela żyjąc na tym świecie cnotliwie a umierając bogobojnie, dostała się do życia lepszego! „Podobając się Bogu" mówi pismo św. Mądr. 4, 10. „stała się umiłowana, a żyjąc między grzesznikami przeniesiona jest" do Boga! Wszakże i nam tu nie wiecznie przebywać, i na nas przyjdzie chwila, w której odwołani zostaniemy dla odebrania po nagrodę wiekuistą za dobre i cnotliwe życie; i dla tego wiarą Chrystusową w życie lepsze umocnieni, otrzyjmy łzy z oczu naszych, a pomodliwszy się nad grobem tej zacnej i ukochanej osoby: „wiecznego odpoczynku racz

Jej daj Panie, a światłość wiekuista niechaj Jej świeci;" — dodajmy owo z odwagą Chrześcijańską: "do zobaczenia kiedyś w miejscu, gdzie niema łez ani cierpień, gdzie wieczna szczęśliwość panuje, do zobaczenia. Amen."

Ks. Lel Pasżyński

44

Mój Tryl

Włodzimierz Wortowski

GUL 2 DEN 1

Testimonium Baptismi!

Omnibus quorum interest aut quomodocunque interesse poterit, notum facio ac fideliter attestor, in Libris metricalibus Ecclesiae Parochialis r.l. Nizankowicensis natorum et quidem Pagi incorporati Hermanowice reperiri tenorem sequentium Litterarum „ —

Anno Domini millesimo Octingentesimo vigesimo sexto (1826) die 29 Julii natus, et 3. Augusti ejusdem Anni per Adm Rndum Joannem Popowicz Commendarium pro tunc Nizankowicensem baptisatus extitit Infans Wlodzimirus Valentinus Stephanus trinominis Thori legitimi Catholicae Religionis — Parentes: Generosus Dnus Anasthasius Jastrzebiec Kozlowski Heres Bonorum Malawa et Jureczkowa et Generosa Dna Roza de Krainskie Kozlowska. Patrini autem de sacro fonte levantes fuere „ Antonius Jastrzebiec Kozlowski Heres Bonorum Zablotce et Theresa Krainska Heredissa Bonorum Hermanowice cum attinentiis.

Quod testimonium S. Baptismi tamquam verum et cum Originali suo de verbo ad verbum concordans, manu propria subscribo, majorisq ponderis ergo Sigillo Ecclesiae Parochialis r.l. Nizankowicensis sub Titulo Sstmae Trinitatis communiri facio. — Nizankowice die 17 Augusti 1834.

Leo Tyczynski mpp
Commendarius Ecclesiae Paroch.
r.l. Nizankowicensis —
Sito in Galicia Circulo
Premisliensi. —

Ad 1698.

PRZEMYSLER LAT. CONSISTOR.

15 kr. C.M.

Ex parte Consistorii Eppalis Premisliensis rit. lat. omnibus, quorum interest, aut quomodolibet interesse poterit, publica fit fides, in praesenti testimonio baptismi

baptismi tam subscriptionem Rndi Leonis Tyczynski, Commendarii pro-
tunc Ecclesiae parochialis in Niżankowice, propria ejus manu exaratam,
quam appositum sigillum parochiale genuinum esse. —

Prem[illegible] die 15a Mensis Septembris anno salutis 1857.

Franciscus Xaverius Wierzchleyski
Epplus Premisliensis Lat. Rit.

67

/ Kozłowski

[illegible] w Łodzi

Untengenannte Waffen, welche Eigenthum Sr Hochgeboren des Herrn Nikolaus Ritter v Kamieniecki k.k. Kämmerer und Major, ermächtige ich denselben vom bisherigen Lager abzunehmen.
Malawa den 18 December 860 Kozłowski

47

Schein

Über nachbenannte Waffenstücke, welche Gefertigter an die Militair-Comission in Dobromil abgegeben hat, und zwar:

a) Ein Paar gezogene doppelte Pistolen-Durchläufe, bezeichnet mit silbernen No 1 und 2 und mit der silbernen Aufschrift W Mirsch in Kuttenberg im Werthe von 40 fl C.M.

b) Ein Paar einfache dicke Pistolenläufe, jeder mit einem Namen bezeichnet, im Werthe von 20 fl. C.M.

c) Zwei blank geschliffene Cavalerie-Officiers-Säbel im Werthe von 20 fl. C.M.

d) Ein gezogener Stutzenlauf bezeichnet mit einem Wappen in welchem sich ein Kreutz befindet im Werthe von 30 fl C.M.

e) Ein Dolch mit einem Rehhorngriff im Werthe von 5 fl C.M.

f) Zwei Stock-Spadone im Werthe von 10 fl C.M.

Die obbenannten Waffenstücke sind in einem hölzernen Kasten verpackt der mit dem hier beigedrückten Siegel versiegelt und mit der Aufschrift W Kozłowski versehen ist.

Malawa den 30 Jäner 1849

Wladimir Kozłowski

richtig übernommen [illegible] den Werth zu [illegible]. Dobromil den [illegible] Jäner 1849 [illegible] Lt

48

1856

W7 Koztowsu

IN DEI NOMINE AMEN.

Omnibus, et singulis præsentes literas inspecturis, lecturis, vel legi audituris fidem, notumque facimus Nos Terræ Sanctæ Custos, Illum Dominum, Wladimirum Koztowski (Hermanowicze) " " " Jerusalem feliciter pervenisse die 22 mensis Decembris, inde subsequentibus diebus præcipua Sanctuaria, in quibus Mundi Salvator dilectum populum suum, imo et totius humani generis perditam congeriem ab inferi servitute misericorditer liberavit, utpote Calvarium, ubi Cruci affixus, devicta morte, Cœli januas nobis aperuit; SS. Sepulcrum, ubi Sacrosanctum ejus corpus reconditum, triduo ante suam gloriosissimam Resurrectionem quievit; ac tandem ea omnia Sacra Palestinæ Loca gressibus Domini, ac Beatissimæ ejus Matris Mariæ consecrata, a Religiosis nostris, et Peregrinis visitari solita, visitasse et magna cum devotione in eis Missam audivisse; et in SS. Sepulchro D. N. J. Christi se confessum et communicatum fuisse.

In quorum fidem has scripturas officii nostri sigillo munitas, per Secretarium expediri mandavimus.

Datis apud S. Civitatem Jerusalem ex Venerabili nostro Conventu SS. Salvatoris, die 3 mens Januarii anno D. 1851

Reg.

De mandato Reverendiss. in Christo Patris,

Fr. Joannes a Secretis

(Gratis omnino)

J. F. Kostowski
mój Stryj

Los którego żądał emigracji polskiej w Konstanty-
nopolu mieszkającej nader smutny los. ~~[illegible]~~
Straciliśmy Włodzimierza Kostowskiego lubione-
go i poważanego wszystkich od rodaków, ale nawet
i od obcych którzy go znali. Dnia 6. t. m. [illegible] 184[illegible]
zabity w Bandermie miasteczku nad morzem Mar-
mora gdzie miał swoją wtamże fabrykę marmu-
rów. Do Bandery płynie się z Konstantynopola 12
godziny statkiem parowym; ś. p. Włodzimierz
odwiedzał zwykle kilka razy na tydzień owa fa-
brykę. Dnia 13. t. m. popłynął do Bandery dnia
16. już był zaambarkował się na statek by powró-
cić do Stambułu. Na nieszczęście swoje zapo-
mniał był coś w fabryce, udał się przeto do Kapita-
na statku, prosząc go by mu pozwolił czekać dwa-
dzieścia minut ażeby przynieść z fabryki na paro-
chód jakiś marmur, który zapomniał. Kapitan któ-
ry go bardzo kochał przyrzekł na niego czekać - przy-
szedłszy do fabryki zastaje 4 kroatów uzbrojonych w
pistolety. Owi Kroaci pracowali w tej fabryce lecz
pierwsze za czasów kiedy ś. p. Włodzimierz nabył ją
z właścicielem; odrzekli im zaś, że to nie on, lecz
jego poprzednik jest ich dłużnikiem - nie zważa-
jąc na słuszne jego uwagi, związali go bijąc i łając
grożąc mu, że go zmuszą do zapłacenia. Odwrócili
się jednakże od niego nieprzestając grozić, a
kiedy przechodzili koło Sikorskiego Polaka,
który w tej fabryce jako robotnik pracował, klę-
li i grozili Kostowskiemu że go zastrzelą. Sikor-
ski zatem ostro ich zgromił - Kroaci zwrócili się na

Sikorskiego i zaczynają go krępować. Sęp który zi-
mierz spostrzegłszy to pospiesza mu z pomocą; za żąda-
ną od Włodzimierza 2000 piastrów należących się im
zapłaty; w tem jeden z Kroatów strzela do niego i
przestrzelił mu prawą nogę. Włodzimierz nie mając
żadnej broni przy sobie, podnosi z ziemi kawał mar-
muru, by siebie i Sikorskiego bronić, lecz w chwi-
li gdy kamień do góry wznosi, pada drugi strzał
przeszywa mu kula obydwa płuca i serce, tak
że trupem runął o ziemię. Sprawcy tej zbrod-
ni Kroaci umykają, lecz właśnie ten który zabił
naszego godnego rodaka został schwytany przez Si-
korskiego. Kroat strzela do niego z drugiego pistole-
tu, widząc że panewka nie spaliła, wydobywa z cho-
lewki nóż który miał za pasem i chce przebić
swego przeciwnika, lecz nie mogąc swobodnie ręką
władać, ranił go tylko lekko w piersi, w lewe
ramię, nadbiegł inny Polak, także robotnik w
tej fabryce, rozbroili Kroata i jego właśnemi pi-
stoletami w pierwszej chwili niepohamowanego
ich gniewu tak silnie po jego głowie bili, że
aż do mózgu dostali, sądząc że zabity, poszli ra-
tować swojego Pana, lecz niestety wszystko na-
daremnie; gdy później do Kroata wrócili, nie
zastali go. Urzędnik turecki posłał wszystkich
Żandarmów w pogoń za zbójcami. O te sprawo-
zdanie tej smutnej dla nas wszystkich katastro-
fy, skreśliłem ci tak, jak mi za pewną rzecz
opowiadano. Kapitan statku, który jak wspo-
mniałem, był przyjacielem nieboszczyka, zatrzy-
mał ów statek długo, dopóki ciało jego nie pokła-
[illegible], chciał tem oddać ostatnią
usługę

usługę naszemu rodakowi a swojemu przyjacielowi by go przyzwoicie w Konstantynopolu pochować.
Niepotrzebuję Ci opisywać jak okropne wrażenie na nas wszystkich ta wieść zrobiła. Z ciałem nieboszczyka przybył zaraz tamże statku konsul francuski w Dardanelli, jak tylko o tém okropnym wypadku raport oddał w kancelaryi francuskiej ten zaraz kanclerz i konsul ~~[illegible]~~ kancelaryi francuskiej ambasady tuteyszej zbiegli na statek z doktorem dla sprawdzenia urzędownie śmierci rodaka naszego który nam wszystkim tak drogi był bo powtarzam jeszcze raz że Sp. Władysław Kościelski był pierwsz najgodniejszych, najzacniejszych pomiędzy nami a swoim sercem i miłym postępowaniem potrafił pozyskać mimowolnie przywiązanie wszystkich którzy go znali. Tego samego dnia ze statku w prost był zaniesiony przez rodaków do kościoła Panny Maryi gdzie się nabożeństwo odbyło przed nabożeństwem otworzyliśmy trumnę był fotograf portret jego zdjął który później familii nieboszczyka prześlemy. Później zaniesliśmy go na cmentarz francuski gdzie pochowany. Miejsce grobu jego odznaczy(?) tém dobrze by później pomnik na grobie postawić.
Wczoraj poszedłem z Adamem Wołowskim do ... pomieszkania nieboszczyka zebraliśmy jego rzeczy i kazaliśmy ją do kancelaryi francuskiej oznaczyć gdzie urzędownie przy nas opisane były. Prosiliśmy kanclerza aby w razie ich sprzedaży niektóre drobnostki niesprzedano, by je później familii na pamiątkę podać przy

rzekł mu że je zachowa i na żądanie familii i
~~na pamiątkę przesłać przyjaciel nam~~ wydać
nieomieszka. Piszę ci to naprzód a to w tym
celu abyś familię nieboszczyka powoli
przygotował do tak okropnej wiadomości bo
nigdy matka niemogła by przeżyć straty tak
godnego syna możesz powiedzieć na przykład
że jest bardzo niebezpiecznie chory. Adam Ko
szonko piszę w tym celu do swojego szwagra
Eustachego Bzylskiego który ma familię
w Janowskim. Jeżeli jakie szczegóły tyczą
się nieboszczyka później zbierzesz, popro-
szę je donieść.

(podpis) Szczęsny Mieczyński
Konstantynopol 26 czerwca 1860

Adress a monsieur Felix de Mieczyński
~~a~~ en Turquie a Constantinople
Grande rue de Péra au basin de
Péra.

Grób
z Ezyanli
Portret
Dług Franciszka
Kuper

Pieniądze
Tytoń
Prezenta

Autriche

54

8.

CHANCELLERIE

DE L'AMBASSADE DE FRANCE PRÈS LA PORTE OTTOMANE

Acte de décès de Vladimir Kozlowski

Du dix septième jour du mois de Juin mil huit cent soixante à dix heures du matin.

Acte de décès de Vladimir Kozlowski refugié polonais protégé français décédé à Panderma les Constantinople avant hier quinze du présent mois de Juin à cinq heures du soir âgé de trente quatre ans environ. Célibataire natif de Hermanowice Cercle de Sanok (Galicie Autrichienne) sans autres renseignements.

Sur la déclaration à nous faite par Mr Edouard Chauvin, Employé de la Chancellerie de l'Ambassade de France à Constantinople y demeurant natif de Paris (Seine) âgé de trente trois ans.

Et par Mr Auguste Castagne employé de la Chancellerie de l'Ambassade précitée demeurant à Constantinople âgé de vingt six ans. —

Et ont signé après lecture faite.

Constaté par nous Lucien Rouet Consul Chancelier de l'Ambassade de France près la Porte Ottomane faisant fonctions d'Officier de l'Etat Civil. —

A Constantinople les jour mois et an susdit

Signé: Alentaque. Ed. Chauvin.

L. Rouet

Pour copie conforme collationnée au registre par nous Florimond Fleurat Chan[celier] Substitué de l'Ambassade de France pr[ès] la Porte Ottomane.

A Constantinople le 29 Juin 1860

F. Fleurat

Vû pour légalisation de la signature ci-dessus apposée par Mr Florimond Fle[urat] Chancelier Substitué de l'Ambassade [de] France près la Porte Ottomane.

A Constantinople le 29 Juin 1860.

Pour l'Ambassadeur
et par autorisation
Le Secrétaire d'Ambass[ade]

Vte de St Vallier

Paris, le 23 Août 1860

Vû au Mtre des Affaires Etrangères
Le sous-Directeur Chef de la Chancellerie

B. Desagebet

55

Zur Beglaubigung jenseitiger Fertigung der k.k. Botschaft in Paris.

Wien, 2. Dezember 1860.

Vom k.k. Ministerium des Äußern

der Hof- u. Ministerialrath

Frhr. v. Meysenbug

10576

CHANCELLERIE

DE L'AMBASSADE DE FRANCE PRÈS LA PORTE OTTOMANE

Extrait des registres

Acte de décès de Vladimir Kozlowski.

Du dix septième jour du mois de Juin mil huit cent soixante à dix heures du matin.

Acte de décès de Vladimir Kozlowski réfugié polonais protégé français décédé à Panderma lez Constantinople avant hier quinze du présent mois de Juin à cinq heures du soir, âgé de trente quatre ans environ Célibataire natif de Hermanowice Cercle de Sanok (Galicie Autrichienne) sans autres renseignements.

Sur la déclaration à nous faite par Mr. Edouard Chauvin Employé de la Chancellerie de l'Ambassade de France à Constantinople y demeurant natif de Paris (Seine) âgé de trente trois ans.

Et par Mr. Auguste Castagne Employé de la Chancellerie de l'Ambassade précitée demeurant à Constantinople natif de Constantinople âgé de vingt six ans.

Et ont signé après lecture faite.

Constaté par nous Lucien Rouet Consul Chancelier de l'Ambassade de France près la Porte Ottomane faisant fonctions

d'Officier de l'Etat Civil.

A Constantinople les jour mois & an susdits.

Signé / Ed. Chauvin. A. Cartaigne

L. Rouet

Collationné conforme au registre par nous Florimond Fleurat Chancelier substitué de l'Ambassade de France près la Porte Ottomane.

A Constantinople le 25 Juillet 1860.

CHANCELLERIE DE L'AMBASSADE DE FRANCE A CONSTANTINOPLE

F. Fleurat

Vu pour l'égalisation de la signature ci-dessus apposée par Mr Florimond Fleurat Chancelier substitué de l'Ambassade de France près la Porte Ottomane.

A Constantinople le 25 Juillet 1860. —

AMBASSADE DE FRANCE A CONSTANTINOPLE

pour l'Ambassadeur, et
par autorisation :
Le Secrétaire d'Ambassade
délégué :

Vte de St Vallier

57

Wyspa Halki dnia 1° Września 1860

Wielmożny Mości Dobrodzieju!

List WW Pana Dobr. z dnia 13° Sierpnia otrzymałem 24° tegoż sa-
mego miesiąca wieczorem; — nazajutrz popłynąłem statkiem parowym do Kon-
stantynopola, ażeby widzieć się i porozumieć w myśli WW Pana Dobr. z p.
Piaseckim, likwidatorem spadku po tak wcześnie zgasłym naszym Włodzimierzu.
z panem Ronet, którego osobiście znam, nie widziałem się tegoż dnia; — nie
chciałem mu naprzykrzać się, ponieważ był to dzień kuriera Marsylii, w
którym to dniu p. konsul-kanclerz ambasady francuzkiej wielce jest zatru-
dniony w rzeczach czysto urzędowych; — z resztą p. Piasecki, jako likwidator,
był dla mnie dostateczną powagą urzędową. — Otóż z prawdziwą przyjemno-
ścią pospieszam zawiadomić WW Pana Dobr., że wszystkie życzenia Jego w li-
ście określone jak najdokładniej wypełnione będą. — Rzeczy niedziałowanej
straty Włodzimierza ocalone, jako własność osobista sprzedawane nie będą. —
Nie mogąc sam tak często w Stambule być, ile sobie życzyłbym, zakląłem
p. Piaseckiego na wszystko, co mu może być najświętszem, ażeby serdecznie
zająć się chciał pozbieraniem wszystkich rzeczy, które były w ciągłem użyciu
s. p. Włodzimierza; przyrzekł mi uroczyście, że sobie jak najsumienniej postą-
pi, by woli familii przedwcześnie nam zmarłego zadosyć uczynić. Spodzie-
wam się, że p. Piasecki zechce słowa dotrzymać; wszakże do tego czynu powinna
go zagrzewać myśl, że każdy przedmiot pozostały, będzie przechowany przez
członków familii z równą czcią, jak relikwie przez serca pobożne. —
Prócz zegarka, który niedziałowanej straty Włodzimierz po ojcu miał, otrzy-
masz WW Pan Dobr. inny zegarek srebrny, który był nieodstępnym towarzy-
szem nieboszczyka, i który dla tej przyczyny miłą będzie pamiątką dla ro-
dziny jego. — Nie pamiętam dokładnie, ale zdaje mi się, że pierścień, na któ-
rym wyrznięty był herb familijny, złożony w kancelarii francuzkiej, gdzie
równie inne rzeczy znajdują się, które WW Pan Dobr. niezawodnie otrzymasz.
Pytałem p. Piaseckiego o św. Janie rzniętym na krwawniku: odpowiedział
mi, że św. Jan, którego nieboszczyk zwykł był na piersi nosić, pochowany
wraz z nim; — zaś o świecę z Jerozolimy, nic do tego czasu powiedzieć nie

mogę; staraniem mojem jednakże usilnem będzie, by ją odszukać. Na każdy wypa-
dek otrzymasz WW Pan Dobrs zbiór różnych rzeczy dość liczny, ażeby każdy członek ro-
dziny mógł cząstkę jako pamiątkę po s. p. Włodzimierzu przechować. — O nagrobku
wspomniałem już był w liście moim do Romualda Żurowskiego dnia 11go zeszłego mie-
siąca na pocztę oddanym; ponieważ był rekomendowany, pewny jestem, że go Romu-
ald otrzymał, i spodziewam się, że treść jego, tyczący się rzeczy s. p. Włodzimierza, do te-
go czasu WW Panu Dobrs zakomunikował. Jednakże zmodyfikować muszę myśl
moję co się tyczy pomnika: — Pewien Francuz, który s. p. Włodzimierzowi parę
tysięcy piastrów został winien, zobowiązał się wystawić za nie nagrobek z marmuru
Pandermy. Zwłoki s. p. cnotliwego rodaka naszego nie są pomieszane z innemi;
o to może WW Pan Dobrs i Jego godna familia zupełnie być spokojnym; pochowa-
ne zostały na nowym francuzkim smętarzu, który podczas wojny krymskiej dla
bohaterów Francji poświęcony został; — grób był wybrany w miejscu, gdzie jeszcze
żadne ciało zmarłego nie spoczywało; — co się tyczy samego grobu, pomyłka
miejsca mieć nie może, ponieważ oznaczyłem go stopami w prostej linii od
muru. Gdybyś WW Pan Dobrs i Jego zacna familia na to zgodzić się zechcieliście,
a gdyby czas i okoliczności temu sprzyjały, zająłbym się wydobyciem kości s. p. Wło-
dzimierza, i przewiózłbym je całkowicie, lub spalone na popiół do kraju, ażeby pozosta-
łe cząstki, tak Godnego, Zacnego i Cnotliwego Polaka mogły spoczywać na ojczystej
ziemi i w grobach familijnych. —

W liście moim wzmiankowanym do Romualda wspomniałem był o dwóch
wierzycielach nieodżałowanej straty Włodzimierza, polecając ich zacnej familii
nieboszczyka; t. j. Balcera, u którego przez kilkanaście miesięcy mieszkał, a
prócz tego 6000 piastrów w gotowiźnie od niego pożyczył; i szewca Kefflera, które-
mu za obuwie przeszło 1000 piastrów został winien. I w tym względzie myśl
moję podaną w owym liście sprostować muszę: — p. Grosppler, niegdyś spólnik
s. p. Włodzimierza w wydobywaniu i obrobieniu marmuru Pandermy, objął o-
becnie na siebie ową fabrykę, z obowiązkiem przejęcia wszystkich długów fa-
brycznych, które przeszło Million piastrów wynoszą; prócz tego zaspokoje-
nia zupełnego Kefflera i spłacenia Balcerowi przeszło 11.000 piastrów. — a
więc temu ostatniemu należałoby się tylko około 9000 piastrów. Gdyby jednakże
jaka zmiana w tym względzie zajść miała, nie omieszkałbym WW Pana Dobrz

o tem zawiadomić. — /: Stosownie do kursu pieniężnego dukat kremnicki czyni
dnia dzisiejszego piastrów 60; — kurs jednakże codziennie u nas zmienia się:/
Wspomnieć teraz obowiązany jestem o rozporządzeniu niektórych rzeczy pozo-
stałych, które uczynić ośmieliłem się, jednakże z zastrzeżeniem, że będę oczekiwał
potwierdzenia ze strony WW Pana Dobr.; — a mianowicie: 1° suknie pozostałe a-
ni liczne, ani bogate. — ponieważ WW Pan Dobr. w liście do mnie pisanym wspo-
mniałeś był, ażeby odzieży nie przesełać — a z drugiej strony summa po sprzeda-
ży za nie bardzo mało wynosiłaby, upoważniłem p. Piaseckiego w imieniu
WW Pana Dobr., ażeby je rozdać pomiędzy rodaków nieszczęśliwych, a porządnie
prowadzących się. — 2° Pan Piasecki, chociaż położenie jego nie jest wcale za-
zdrości godnem, przeciwnie dosyć przykrem, (przyjął na siebie obowiązek ~~[illegible]~~ którą bezpłatnie) przekonałem się jednakże, że sobie
bardzo wiele pracy w tem urzędowaniu zadaje, i sumiennie około rzeczy chodzi. —
a ponieważ i on był przyjacielem ś. p. Włodzimierza, wiedząc, że pamiątka po
nim będzie mu zawsze miłą i poważaną, ofiarowałem mu w imieniu WW Pana Dobr.
rewolwer pozostały po nieboszczyku, jednakże, jak wspomniałem, że dopiero za
własność swoją będzie go mógł uważać, kiedy potwierdzenie tego datku od WW Pana
Dobr. otrzymam. — Pan Piasecki spodziewa się za dni kilka ukończyć rzecz zga-
słego nam przedwcześnie Włodzimierza, a naówczas pospieszy napisać do WW Pana
Dobr.; — przyrzekł mi doręczyć papiery tyczące się sprawy między nieboszczykiem, a
panem Gropplerem w rzeczy fabryki Pandermy, które, jak tylko otrzymam, prze-
słać do Roźnowiec nie omieszkam. — W nawiasie teraz tylko tyle powiem:
ja, który znam się cokolwiek na rachunkowości, ponieważ i w tym zawodzie tutaj
pracowałem, nie mogę pojąć z tego, co mi p. Piasecki opowiadał, który przebiegł
wielką księgę rachunkową, dla czego tak ogromny dług ciąży na fabryce Pander-
my; — maszyna parowa niezapłacona, — robotnikom przeszło 5000 piastrów
winna; — za ziemię należy się właścicielowi za lat sześć po 10.000 piastrów rocz-
nie, prócz tego kilkadziesiąt tysięcy piastrów pożyczył gotówką, — z drugiej
strony fabryka dłużników nie ma; — ś. p. Włodzimierz jak najskromniejsze
życie prowadził, a do tego na poczekanie wypłaty późniejszy. Widoczna z każdego
względu, że nieboszczyk najniegodziwszą gwiazdą wiedziony rzucił się na drogę
tej nieszczęśliwej spekulacji, która mu za życia dni jego zatruwała, a nareszcie
i o śmierć przyprawiła. — Gdyby był swój kapitalik, który jako spadek po ro-
dzicach otrzymał, złożył gdzie w pewne ręce, mógłby był z procentów, jak kol-

wiek skromne, jednakże przyzwoite i spokojne życie prowadzić — mając zdatności umysłowe, mógłby był doskonalić się w jakimkolwiek zawodzie, którymby sobie był obrał, i w którymby mógł był do wysokiego stopnia doprowadzić, by być w czasie użytecznym obywatelem w kraju, pociechą dalszej swojej rodziny, cnotami i zdolnościami, by nadal, jak dotąd, przyświecał rodakom swoim; — a tak, niestety, zniknął z pomiędzy nas, pogrążywszy w smutek nieutulony familię swoję, — okrywszy kirem żałoby serca wszystkich rodaków bez różnicy z nim tu na tułactwie mieszkających i którym próżni z powodu tak przedwczesnej śmierci najgodniejszego najcnotliwszego z pomiędzy nich, nikt i nic zastąpić nie potrafi ...!!! — Lecz stało się! Trudno szemrać przeciw wyrokom Boga! Cześć i pokój popiołom Nieodżałowanego! Ciało Jego matka nasza — ziemia tuli do zimnego łona swojego. Lecz cnoty Jego, lecz śliczne przymioty duszy Jego, znalazły świątynię w sercach naszych, gdzie wiecznie dla Jego pamięci ogień czci i pełen szacunku, przywiązania i miłości gorzeć będzie ...!!! — Włodzimierzu! Ty będąc na ziemi, już byłeś Aniołem, albowiem życie Twoje tutaj niczem innem nie było, jak tylko nieprzerwanym szeregiem cnót, i nieustannem wykonaniem miłości braterskiej. Ty byłeś Aniołem już tutaj, boś uszczęśliwiał twoją uprzejmością, twojem słodkiem usposobieniem wszystkich, którzy Cię bliżej otaczali. Sam przed obliczem Niepojętego staniesz zupełnie oczyszczony; bo jeżeli jakoś miałeś błędy lub wady jako człowiek doskonały posiadałeś, to cierpienia twoje rozliczne więcej jak dostateczne były, ażeby je zatrzeć; — dusza twoja uleciała w owe strony, gdzie równi Tobie zamieszkuje aniołowie, — przed obliczem Odwiecznego staniesz jako Patron cnoty polskiej; — pomny na to, że zostawiłeś swoich rodaków w niedoli, będziesz zanosił modły twoje przed trybunał Najsprawiedliwszego Sędziego, byśmy się stali cnotami podobni Tobie, i by nasze nieszczęścia już raz zakończyły się, — a my w pokolenia najpóźniejsze przekażemy Cię jako wzór cnót naśladowania godnych ...!!!

Przebacz mi WW Pan Dobr., jeżeli mówiąc o najgodniejszym rodaku naszym a Jego bracie, uniesiony szałem sprawiedliwości, zboczyłem od rzeczy; — słowa, które wyrzekłem, nie są to wynikiem zasady "De mortuis nisi bene", lecz wydobywające się z głębi przekonania serca mojego! — Na zakończenie nie mogę pominąć milczeniem szlachetny czyn pana Ostoi Chodyłskiego, Galicjanina, który jako inżynier pod warunkami korzystnemi w municypalności tutejszej urzęduje. — Pan Ostoja, który był nabył zegarek od ś. p. Włodzimierza, ten sam zegarek, o którym WW Pan Dobr. wspominasz, idąc za popędem szlachetności serca swojego — z własnego natchnienia odstępuje go bez najmniejszego wynagrodzenia, pod warunkiem, by mógł być familii przesłanym. Będąc ostatnie razy w Stambule, nie mogłem widzieć się z p. Ostoją, lecz prosiłem p. Piaseckiego, by mu oświadczył w imieniu WW Pana Dobr. i zacnej Jego familii najczulsze podziękowanie.

Mając zaszczyt oświadczyć, że każde dalsze polecenie Jego z największą przyjemnością wypełnić gotów jestem — zostaję z wysokiem poważaniem — WW Pana Dobrodzieja

Sługa uniżony   Szczęsny Międzyński

et vouloir bien instruire le soussigné ~~si~~
le nommé curateur Mr P. lui a rendu compte
de ~~l'a l'accomplissement~~ du cour de ses actions
ainsi que ~~pourquoi et ce~~ d'apprendre la
cause pourquoi ~~accompli~~ il n'a pas accompli
le devoir qu'il avait accepté ~~produis~~ d'apprendre à
la famille par ses prochains courriers quel
était l'état de la succession On me dit aussi
que différents souvenirs après W. K. furent deposés
au Consulat afin de les faire parvenir à sa famille
qui n'a rien reçu jusqu'à présent — Je ne sais
non plus si les ~~poursuites~~ des assassins ont porté fruit
La haute Ambassade voudra bien éclaircir mes doutes
sur ces différents sujets ~~et~~ faire les perquisitions nécessaires
sur l'état de la succession et m'en instruire sous l'adresse ci jointe

60

Le désolant bruit du décès de V. K. occasionné par un meutre, dont les circonstances devaient être constaté par la haute ambassade de France, est parvenu à sa famille. Le soussigné, sachant que son frère le susdit ci-devant V. K. sujet autrichien émigré jouissait de la bienveillante protection de la France et respectivement de la haute ambassade française à Constantinople, prend la liberté de demander à la haute ambassade, de vouloir bien lui faire ~~par~~, ~~savoir~~ savoir si le bruit répandu sur ce triste évènement est véritable, et dans ce cas quelles sont les circonstances qui l'ont occasionné, ainsi que, si le meurtrier est connu et rendu entre les mains de la justice; dans les cas contraire quelles sont les indices pour poursuivre le coupable.

Le soussigné se rend à l'espoir que la haute

ambassade en appréciant la triste situation de la famille, daignerait bien lui transmettre au plus tôt possible la réponse privée sous l'adresse ci-jointe au bas de la lettre, pour ne pas faire subir l'angoisse ~~qu'occasionnerait~~ des ~~délait~~ délais causé par la voie officielle.

Dans les cas où les communications officielles seraient nécessaires le soussigné, comme le plus proche parent de V. H. prie de les lui faire parvenir sans retarder la missive privée, ou droit à sa dite adresse, ou par l'obligeante entremise de l'ambassade française à Vienne, ou de l'ambassade Autrichienne à Constantinople selon que les lois l'exigent.

En récommendant ma prière à la bienveillance de la haute ambassade, j'attends avec anxiété la réponse en me signant

de la haute ambassade
le très humble serviteur

Ce 10 Juillet

61

Podług acte de décès de 29 Juin 1860 No 8. przez Chancelerii de l'Ambassade de France près la porte Ottomane wydanego a przez Ministerium Sp. Zagr. mnie doręczonego otrzymałem wiadomość o śmierci brata mego W. K. W skutek zapytania do Chancellerie dnia 12 Juillet 1860 adresowanego otrzymałem dnia 29. Juillet 1860 odpowiedź od M. le Consul Chancelier Rouet. donoszącą mi ~~że~~ ~~~~ ~~~~ ~~~~ que l'Ambassade à immédiatement envoyé deux personne pour faire l'inventaire et poursuivre les assassins sur les lieux de l'assasinat ou feu mon frère W. K. ~~possedait~~ exploitait une carrière de Marbre c'est à dire à Pandermon dans le golfe de Smith. W tym samym uwiadomieniu donosił mi pan Kanclerz ~~że~~ que Mr Piasecki refugié Polonais à était nommé curateur de la succession et ~~qu'il~~ s'était ~~że~~ chargait de me rendre compte de la succession par un prochain courrier.

Już 3. lata od tego czasu upłynęło, a pomimo prywatnych zgłoszeń się żadnej wiadomości o całej sprawie nie otrzymałem. mianowany Kurator pan Piasecki ani razu się do mnie nie zgłosił. tak iż o całej sukcessyi i stanie pozostałości żadnej nie mam wiadomości.

Teraz czasy otrzymałem prywatne doniesienie że antrepryza ta w ~~~~ której brat mój cały swój majątek w kapitałach ~~~~ włożył, w skutek nakazu J. C. M. Sułtana ażeby z tej Kariery

wszystkie marmury do budowy pałaców sułtańskich pobierano
do najpomyślniejszego stanu doprowadzona została.
Mam zaszczyt upraszać by Wspaniała Ambasada de France
pod czyją protekcyą był ś. p. Włodzimierz Kostowski
w stan rzeczy wglądnąć, i podpisanego zawiadomić
raczyła, czyli mianowany kurator Pan Piasecki
~~się~~ przed nią z wypełnienia swych obowiązków
się wylegitymował, oraz dla czego także ~~ostatnim~~ przyjęty
obowiązek zawiadomienia familii ~~przez~~ par un [illegible] oviżez
o stanie sukcessyi nie dopełnił.
Doniesiono mi także że różne pamiątki po ś. p.
W. K. pozostałe ~~i~~ w Konzulacie zdeponowane być
miały, w celu przesłania ich dla familii - której żadnych
dotąd nie odebrała.
Także nie zawiadomionym jestem czy i z [illegible] strony
śledztwo dochodzenie co do popełnionego morderstwa
przeprowadzone zostało.
Racz Kancelarya Ambassady ~~mię zawiadomić~~ wszystkiego
wraz co do tych kwestyi wyjaśnić, oraz względem stanu
sukcessyi dochodzenie przeprowadzić i o rezultacie
mnie pod tym powyższej adressy zawiadomić

Wł Kozłowski

Pomimo że list WPana Dz: żałobę i smutek w nasz dom sprowadził
winien Ja jestem podziękować za uprzejmość z jaką nas za pośrednictwem
Pana Żurawskiego uwiadomiłeś o nieszczęśliwym zgonie Brata mego Włodzi-
mierza, oraz szczegółach które tylko serce szlachetne i pojmujące uczucia
rodzinne równie dokładnie określić potrafiło. i ~~my~~ my też przyjaciela
chociaż nieznanego WPana Dz: zawdzięczamy bo dotąd tylko z jego listu
znane nam ~~jest~~ są szczegóły śmierci [drogiego Włodzimierza]. wdzięczność zaś nasza tym jest
większa iż staraniem WPana Dz: [illegible] wiemy że miejsce ~~ostatniego~~ [grobu]
jego nie zaginie w pośród innych i pomnikiem jest uczcić [illegible] będzie-
my mogli i jeśli by to nie było wielką śmiałością z mej strony po-
zwolił bym sobie prosić WPana Dz: jako przyjaciela [ś.p.] Brata mego
aby pomnik z marmuru w jego fabryce wyrobiony mógł stanąć
w miejscu ostatniego przybytku zwłok jego — koszta wyłożone lub wy-
rachowane z wyrażeniem dozgonnej wdzięczności za zajęcie się tem — we
~~wtorem~~ WPanu Dz: zwrócę — Wszystko co tylko do ś.p. Włodzimierza
należało ma wielką wartość dla nas — co zabrać serce WPana Dz: przeczuło

zakonnych dla nas pamiątki – ale my byśmy życzyli sobie aby wszystkie
rzeczy tych w całości dostać się nam mogły – w tym celu piszę do ambasady
francuskiej ofiarując zwrócenie kosztów [illegible] – by te dla nas drogie
zakonnic rzeczy [wyższymi żądaniami] nie były sprzedawane – gdyby jednak do tej ostateczności
przyszło, także oświadczam się przeciw temu, by to jest dla nas zakupić
a ile na to potrzeba zaraz poślemy – gdyby jednak jaka fatalność i
tę pamiątkę nam odebrała, życzylibyśmy sobie chociaż dostać przedsię
herbowny który na palcu nosił – wszystko starożytnej roboty a jest
w dodatkowej kopercie s: Jest wyryty na [illegible] – życzę z prośbą
te rzeczy nie odstępowały go a więc wielką dla nas wartość mają – Od Pana
[illegible] karta jeszcze nie odebraliśmy, o którym konsulat francuski
mi wspomina iż jest wyznaczony jako kurator pozostałości

64

Na list ~~WPana~~ z dnia 17. Września b. r. ~~dopiero dziś pisze~~ szlachetne
serce i szczerą przyjaźń dla ś. p. nieodżałowanego Włodzimierza tak
wiernie przedstawiający dopiero dziś odpowiedzieć mogę — gdyż z je-
dnej strony zapowiedzianego mi przez ~~Pana~~ Konsula Kanclerza amba-
sady francuskiej ~~[illegible]~~ a przez WPana Dob. przewidzianego
[illegible] od Pana Pieczelskiego oczekiwałem — lecz niestety dotąd
bezskutecznie — ponieważ [illegible] wraz z Rodziną zebrać
listy ś. p. Włodzimierza by z nich co do stanu interesów, jak
słusznie WPan Dob. w swym liście wspomina, trudnych do pojścia
jakiś pojęcie, i na późniejszych datach ~~[illegible]~~ oparte powziąść wiado-
mość. Ostateczne załatwienie tego dopiero teraz nam się z przy-
czyny oddalenia nam się możliwym stało.— Najpierw więc
składam WPanu Dob. najczulsze dzięki w imieniu całej Rodziny
za przyjaźń ś. p. Włodzimierzowi ~~za życia a teraz w pamięci~~
~~Jego i pośrednictwo~~ i współczucie nam chociaż nieznajomym
okazywane — najmocniejszą pociechą zaiście nam zostaje
jest że takich umiał sobie zjednać przyjaciół; również
za zajęcie się naszą prośbą o zachowanie pamiątek najdroższego
WPanu Dob. jesteśmy, i jeżeli by to nie było nadużyciem grzeczno-
ści WPana Dob. to prosimy o przesłanie ich pod poniżej wskazanym
adresem prosili. Szlachetny czyn pana Ostoi Stadyleckiego,
o którym WPan Dob. wspomina za najżywszą wdzięczność z naszej
strony zasługuje — racz WPan Dob. być i w tem pośrednikiem by
ją z wyrazami dziękczynnemi szlachetnemu Rodakowi od nas wyrazić,

~~niespiesznie jednak WWPan Dobr. ile~~ naszy jednak wziąć

Myśl WWPana Dobr. co do rozdziału sukni i bielizny między redaktorów potrzebnych zupełnie z naszą jest zgodną – naszy myśl WWPan Dobr. z tym zupełnie w zastępstwie naszym tak postąpić jako My. Również ~~i~~ myśl naszą WWPan Dobr. uprzedził ofiarując rewolwer Panu Piaseckiemu do którego dziesięciu pocisków także ślemy

66

Kochany Eustachy! Tych kilka wyrazów smutnej treści załączam do Ciebie w liście do Wuja nie wiedząc dobrze Twój adres — proszę Go żeby Ci je zaraz odwrotną pocztą odesłał.

Przedewszystkiem pozdrowienia serdeczne od nas Twoja [illegible].

Proszę Cię kochany Eustachy od siebie jako też w imieniu tutejszych rodziców oznajmij przez Twoich krewnych lub znajomych w Sanockim czyli może w Przemyskim Pannie Skortowskiej z Maławy lub też z [illegible] o śmierci syna jej W[illegible] Dymitra Skortowskiego który został zamordowany w Paderewie przez Prusaków dnia 15go t.m. o 4 godzinie po południu.

Powszechny [illegible] patriota i [illegible] sobie [illegible] swojej rodaków [illegible] w [illegible] Akademii [illegible] z [illegible] a w to [illegible] [illegible] przed [illegible] nas [illegible].

Zamiast słuchać rady powracać do kraju, wśród wstrząsnień nieszczęśliwy

z nieszczęśliwym Gropplerem i drugą Pan[illegible]
w posiesty z której mamy wyciągali
Podczas mego pobytu w kraju [illegible]
być mogli z przeprowadzeniem na mojem
przybyciu tutaj porzucił to i jest daleko
że złoto [illegible] był przyczyną. Od [illegible]
pracy przemysłowej się udać gdzie się
okazało że przyczyny [illegible] od [illegible]
pana Grosyplera były nieszczęsne. — Biedny
od [illegible] straciwszy swoje [illegible]
20000 pesos włożywszy w kopalnie [illegible]
zniszczone z pozostanie, gdzie trzeba było
[illegible] długiej wstawać, a praktyki niebyt
[illegible] się jeszcze 13 7 [illegible] na
Groppleru jak też używał wszelkich
intryg aby robotnicy nie pracowali etc.
Prosiłem Włodzia aby zrzucił ten interes
zawikłany z którego [illegible]
do powrotu, zgodził się na wszystko
tylko nie uwagi zwrócił [illegible] by
sobie aby jego [illegible] była sprzedana
i przełożyli co pozostało po opłaceniu długów
Pan Bóg [illegible] chciałby [illegible]
powrotne pobyty i [illegible] diabli [illegible]
wszystko biorą do się stało!

Nad ranem 14 go odjechał do Panderny a
15 go rano [illegible] wracam do Constantynopola — wiatr
[illegible] [illegible] [illegible] na statek lecz
[illegible] [illegible] do tej chwili, nagle
prosił kapitana statku aby powrócił [illegible]
[illegible] na swego polecił do fabryki na dzie[illegible]
[illegible] [illegible] wróciło się [illegible] długo — [illegible]
strzelił się [illegible] z [illegible] ze [illegible]
przeszła przez [illegible] [illegible] [illegible] 100 kro[illegible]
kroków [illegible] lecz [illegible] — lecz [illegible]
[illegible] strzelił z [illegible] się [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] — na które [illegible] wylecie[illegible]
Tu kilku polaków robotników z fabryki
nadbiegło odwaga — bitwy był bez broni
a [illegible] od głowy do nóg uzbrojeni —
walka straszna się rozpoczęła — jednemu
[illegible] zrobili głowę — całe przeto [illegible]
[illegible] [illegible] dwóch innych polaków [illegible]
[illegible] lekko w piersi [illegible] gdyż [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]
a drugiemu [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] w [illegible] skonał po drugiej
[illegible] od razu — robotnicy polacy z
fabryki przynieśli ciało na statek —
[illegible] kapitan [illegible] a 16 rano
do portu Constantynopol. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] samego dnia — do [illegible]

S. Marii przyniosło zgodę niezwłocznej
a stąd nad cmentarzem odpowiedzialny
chorągiew polska przed trumną pod tak
niedoszłym w Węgrzech a naszą garstką
Polaków. —
Consul francuski pozostał nadzwyczaj w pokoju z
[illegible], który nigdy [illegible], w [illegible]
[illegible] tylko to trochę [illegible] z pisarzem w
Konsulacie francuskim i tam jest który pewnie
są pamiątki familijne jakoto pierścień i inne
rzeczy drobniejsze do dyspozycji familii, jak
nam familia będzie kiedy Włodzimierz o zgonie
jego powiadomiona niech mnie o tem uwiadomi
[illegible]! — Zarazem prosił jak teraz w trumnie
[illegible] wszystko na [illegible], ażeby zamyślamy nie
pomnik wystawić — [illegible] ona ta [illegible] najlepszy
[illegible] przez nas i [illegible] Balcer [illegible] który
[illegible] tego co gotowe [illegible] — [illegible]
[illegible] tacy [illegible] starają się —
[illegible] jako za życia [illegible] był Włodzimierz [illegible]
że familia jego chce, aby i po śmierci jego [illegible]
nowane. — Mówiłem co jego honorowe długi wynoszą
to się z czasem okaże, co się tyczy Pani [illegible]
na którą stawiane długi [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] okaże się jak i co.
Za podstawą wszelkiego prawdopodobieństwa
wracać zamyślam — [illegible] zdecyd
wszystko — tu [illegible] swój [illegible]
[illegible] kraj — za 5 [illegible] się
tego chcesz! — Ambasady [illegible] swojej

Wł. Kozłowski

Strzyżew

Dz. lit. st. 482. — R. 1869

Henryk Jabłoński.

Sześć miesięcy minęło, jak umarł Henryk Jabłoński... Kto był Jabłoński, nie potrzebujemy mówić tym czytelnikom naszym, którzy od dawnych lat znają *Dziennik Literacki*. Poezje śp. Jabłońskiego były przez długi czas ozdobą naszego pisma i zwróciły powszechną uwagę na autora, którego piękny, prawdziwie poetyczny talent tyle budził sympatji serdecznej.

W ostatnich kilku latach nie nadsyłał już poezyj Jabłoński — umilkł i nie dawał żadnego znaku życia... Zapomniano o nim, a gdy go przypomniano, to już tylko wieścią o jego śmierci... Z dzienników francuskich dowiedzieliśmy się, że dnia 2go stycznia 1869 zmarł Henryk Jabłoński, konzul francuzki w Zanzibarze...

Obowiązkiem było naszego pisma, w którem Jabłoński głównie dał się poznać z swego poetycznego talentu, uczcić zmarłego wspomnieniem Ale niepodobna było dowiedzieć się o szczegółach jego życia. Nikt nie umiał nam podać choćby krótkiej biograficznej wiadomości o zgasłym poecie...

Udaliśmy się zaraz do jego przyjaciół, mianowicie do tych, przez których nadsyłał wiersze swe Jabłoński, ale i ci nie umieli nam podać szczegółów do biografji. Od jednego tylko z przyjaciół poety otrzymaliśmy kilka zżółkłych kartek, jedyną pamiątkę po zmarłym na obcej ziemi. Były to jego listy z Zanzibaru. Jeden z tych listów, który sam przez się stanowi małą całość i jest ślicznym obrazkiem poetycznym, podajemy czytelnikom naszym poniżej...

Dzieląc się tą pamiątką, uprzedzamy ją kilku drobnemi szczegółami życia śp. Jabłońskiego, które mogliśmy zebrać z wiadomości rozmaitych, podanych o nim w dziennikach.

Jabłoński urodził się w Barze, znanym jako kolebka konfederacji Barskiej, w roku 1830. Chłopięciem prawie jeszcze, bo zaledwie po ukończeniu szóstej klasy opuścił kraj rodzinny jako jedna z ofiar moskiewskiego ucisku...

Pierwsze prace poetyczne począł ogłaszać Jabłoński w roku 1848. Pojawiały się one pod pseudonimem Henryka z Baru. Od roku 1854 poezje jego zamieszczały głównie *Nowiny* a potem *Dziennik Literacki*. Oprócz poezyj Jabłońskiego drukowały te pisma także jego listy ze Wschodu i z Afryki, które barwnym, poetycznym swym kolorytem zwracały na siebie uwagę.

W roku 1854 podczas wojny krymskiej, był Jabłoński tłumaczem sztabowym floty francuskiej przy boku admirała Hamelina. O tej epoce jego życia czytamy w jednem z wspomnień pośmiertnych*) o Jabłońskim następujące szczegóły:

„Wówczas często odwiedzając Konstantynopol, gdzie dni kilka bawił; zabrał bliszą znajomość z Włodzimierzem Kozłowskim, Karolem Brzozowskim (poetą — tłomaczem pieśni litewskich) i Zygmuntem Miłkowskim (T. T. Jeżem). U Kozłowskiego bywały w onczas literackie wieczorki. Na nich czytano nowe utwory, lub gawędzono o wypadkach najbliższych. Czytelnikami bywali Brzozowski i Jabłoński Wygłaszali oni zazwyczaj własne utwory, ale nierzadko słyszeć się dawały ustępy z Mickiewicza i Słowackiego. Czasami też wywiązywała się dysputa i wytaczała krytyka. W takim razie Jabłoński stawał się słuchaczem, pilnie w umyśle notującym każdy wyraz, zwłaszcza z ust Brzozowskiego, dla którego miał wielki szacunek i którego „starszym swoim bratem“ nazywał. Pochodziło to ztąd, że nauka, której mu brakło, była jego gorącym pragnieniem; chciał się uczyć, przyznawał się do tego, oceniając konieczną jej potrzebę. Na admiralskim okręcie, gdzie wszyscy, tak oficerowie jak cała załoga kochali szczerze młodego, pełnego skromności tłumacza, była bogata admirała bibljoteka i ta stała dlań otworem. Zaopatrzoną szczególniej była w dzieła odnoszące się do mary-

*) *Sobótka* nr. 11.

narki i przedmiotów, mających z nią styczność jako to: historji, geografji, podróży, odkryć i handlu. Ponieważ zaś kampania odbywała się na Czarnem morzu, zgromadzono do niej książki podające wiadomości o stosunkach czarnomorskich od najdawniejszych czasów. Jabłoński miał przeto do rozporządzenia skarbiec, w którym mógł czerpać do woli, miał przytem czasu poddostatkiem, bo służba jego, w nadzwyczajnych tylko razach powołująca do czynności, pozostawiała go zresztą swobodnym. Korzystał więc ze sposobności, zbogacał umysł, a pracował tak gorliwie, że oficerowie podziwiali jego wytrwałość i myśleli o rozrywkach dla niego. Admirał zaś pomyślał o jego przyszłości. Owocem pracy na okręcie była: „Historja handlu czarnomorskiego dawnej Polski,“ drukowana w *Dzienniku Literackim.*“

Po ukończeniu kampanji otrzymał Henryk Jabłoński od rządu francuskiego posadę przy konzulacie w Zanzibar. Konzulem był p. Cochet, który przedtem mieszkał był w Warszawie, gdzie zapoznał się z językiem polskim i polubił Polaków. Cochet był Jabłońskiemu więcej przyjacielem niż przełożonym, a w parę lat później oddał mu rękę swej córki.

W tym czasie Henryk pisał najwięcej. Pisząc listy do swych przyjaciół w kraju, załączał wiersze swe, które później pojawiały się w *Dzienniku Literackim.* Wydał w tym czasie także poemat *Gwido* i *Dumki* (Wilno 1857. Nakład Zawadzkiego) i napisał dramat *Ostatnie święto Światowida* i powieść wierszem *Dżuryło.*

Gdy umarł konzul francuski a teść naszego poety, objął po nim Jabłoński posadę konzularną. Zajęty teraz czynnościami urzędowemi pisał bardzo mało. Posada jakkolwiek świetna, nie przystawała do tęsknego, poetycznego usposobienia śp. Henryka. W listach udzielonych nam znajdujemy niejedną skargę z tego powodu. I tak czytamy w liście z dnia 31 marca 1865 r.: „Nie dziw się, mój drogi, nieładowi panującemu w tym liście. Piszę do ciebie bardzo późno w nocy, termometr znaczy 30 stopni. Upadam od znużenia — a statek jutro odpływa... Od lat czterech, gdy całą pracę i całą odpowiedzialność konsulatu dźwigam jako *gérant*, ani razu nie byłem tak zakłopotany, jak od dni kilkunastu. (Z powodu intryg dyplomatycznych angielskich i uwięzienia brata sułtana) —... Powiem ci szczerze jak na spowiedzi: gdy pierwszy raz u drzwi moich stanęła straż konsularna, gdym pierwszy raz zobaczył nad mym domem powiewającą flagę wielkiego mocarstwa,. gdy mnie pierwszy okręt powitał salwą z armat, byłem trochę dumny!... — lecz od lat czterech reprezentacja cięży mi już jak kajdany — czuję, że Bóg mnie powołał do cichego życia i spokoju... o spokoju, choćby w kącie! choćby w grobie — lecz spokoju!...

Niestety nie znalazł tego spokoju, jak może marzył o tem, na ziemi ojczystej, u ogniska rodzinnego. Znalazł go w cztery niespełna lata po owej tęsknej skardze w grobie na obcej ziemi... Zmarł w r. 38 życia swego...

O ile wnosić można zostawił śp. Jabłoński spuściznę poetyczną po sobie. W tym samym liście czytamy bowiem: „Bardzo byłbym ci wdzięcznym, gdybyś mnie poznajomił z którym z księgarzy lwowskich. Chciałbym corocznie zakupić książek za paręset złotych reńsk. — Możebym się też mógł ułożyć o druk kilku dziełek. Teka moja dość jest grubo wyładowaną — myślę ją wypróżnić cokolwiek, lecz nie w celu zysków — Bogu dzięki nie brak mi na powszednim chlebie, lecz możeby się udało spłaciwszy koszta druku, do dobrego jakiegokolwiek czynu się przyczynić...“

Co się stało z tą pozostałą teką — nie wiadomo dotąd... Czyniliśmy i czynić będziemy nadal potrzebne kroki, aby ją nabyć i nie tracimy nadziei, że się to powiedzie. Tym czasem dzielimy się skromną pamiątką, która nam się po poecie dostała, listem poniższym, zamykającym w sobie marzenia bezsennej nocy.

Kraszewskiego, który listem, datowanym z Drezna 28 b. m., obiecał nam łaskawie swe współpracownictwo.

Pismo nasze jak dotąd, tak i nadal, starać się będziemy rozwijać w miarę sił i środków naszych.

Kantor «Kraju» od dnia 1 listopada r. b. przyjmuje przedpłatę na rok przyszły. Warunki jej oznaczone są w nagłówku pisma.

Petersburg, 29 października.

Sprawy, powstające poza krajem, wchodzą w zakres działalności naszego pisma o tyle, o ile dotyczą żywotnych interesów naszego społeczeństwa, o ile w jakiejkolwiek mierze przysporzyć mu mogą znaczenia i wpływu, zmiękczyć jego obecną dolę, pozyskać dlań zgodniejsze z jego potrzebami warunki ekonomicznego, moralnego i społecznego rozwoju. Wszystko, co leży po za temi granicami, czy to w sferze oderwanego marzenia, czy w dziedzinie wysokiej, historyozoficznie wymotywowanej dążności, oprócz współczucia nic więcej od nas żądać nie może. Współczuka, zagarnęła pod siebie nareszcie nawet fundamenta «narodowego pamiątek kościoła» w Rapperswylu.

Redakcya «Nowej Reformy» biorąc w obronę hr. Platera, w następujący sposób streściła zarzuty, uczynione przez p. Estrejchera hr. Platerowi: «P. Estrejcher przedstawił hr. Platera, jako człowieka wątpliwej wiary i spekulanta, gotowego do sprzedania muzeum, które na własność narodu przekazał urzędowym aktem... samo zaś muzeum p. Estrejcher oblał takiem światłem, jakby instytucya ta nie dawała zbiorom, nagromadzonym tam drogą publicznych ofiar i składek, należytej rękojmi bezpieczeństwa, i była, w dodatku, zakładem bezpożytecznym». Jest to, jak widzimy, oskarżenie za oskarżenie. Powiedzieć o p. Estrejcherze, miłośniku i profesorze starożytności polskich w Krakowie, że uważa muzeum dawnych rzeczy polskich w Rapperswylu za zakład «bezpożyteczny», znaczyłoby to, co najmniej, zakwestyonować jego moralną kompetencyę.

Lecz, na nieszczęście! — na nieszczęście nietyle może osób, ile sytuacyi naszej, rozbitej i w wielu razach na złowrogie i straszne chodzenie «po ciemku» skazanej — administracyi muzealnej takie np. słowa: «przewyżka rozchodu: 120 tysięcy»; 5) że gmach zakładu, zamek rapperswylski, o którym chodziły pogłoski, że ustąpiony został przez władze szwajcarskie na własność zakładu, jest tylko dzierżawą 99-letnią, obarczoną warunkiem naprawy i podniesienia z ruin w ciągu lat 19 (od daty 23 kwietnia 1871 r.); że nareszcie, 6) sam akt przelania praw właścicielskich do instytucyi z rąk hr. Platera w ręce narodu, uczyniony w Rapperswylu d. 18 lipca 1869 r., jest tej osnowy i tego brzmienia, że, jak się wyrażą p. Estrejcher, «jeśliby akt taki ktoś nieznany sporządził, mniemałbym, że to blaga, *humbug*, czyli, jak górale się wyrażają, *śklenie*»... *)

Gdyby wyraz ten pozostał w epilogu całego zajścia, byłaby to, w takim razie,

---

*) Nie dla zaspokojenia przykrej ciekawości, lecz w chęci rzucenia cokolwiek więcej właściwego światła na tę sprawę, przytaczamy treść owego aktu: «Niżej podpisany oświadcza, że Polska, to jest jej *rząd narodowy, który kiedyś ona ustanowi*, jest prawnym jego sukcesorem względnie do *części* zamku Rapperswylu, który mu, stosownie do umowy z dnia 18 lipca 1869 roku, na lat 99 urzędownie odstąpiony został, dla założenia narodowego historycznego Muzeum, *jakoteż właścicielem samego zamku, stosownie do zawartej umowy.* Rapperswyl, 18 lipca 1869 r. Hr. *Władysław Plater.*»

Nr. 44 i 45, 1883.

Z DAWNYCH WSPOMNIEŃ

przez

T. T. JEŻA.

II.

Ponieważ, jak się dowiaduję, próba się powiodła, nie pozostaje mi przeto, jak ze skarbnicy wspomnień wyjmować wspomnienia jedno po drugiem i szykować takowe na stronicach «Kraju». Zacząłem o osobistościach polskich, co się przez grunt turecki przesunęły, będę więc rzecz ciągnął dalej. Miałbym ochotę rzeczy owej tym razem nadać tytuł «Galeryi przyjaciół», gdyby mi o tytuł chodziło. Mniejsza jednak o to. Wskrzesajcie postacie zeszłych z tego świata! —mówiąc o was, będę się żywymi świadczył. Z pomiędzy was, kto wie, czemby został niejeden, gdyby był nie zgasł zawcześnie.

Najpierwszy, co mi w myśli staje, jest Włodzimierz Kozłowski, postać prześliczna, luboć całkowicie nieznana. Możnaby o nim, jak Kotlarewski o Eneauszu, powiedzieć:

»Enej buw parobok motorny,
Chłopeć, choć kudy kozak.»

Pochodził z Galicyi, z rodziny zamożnej. Wuj jego, Kraiński, odegrał rolę polityczną w parlamentarnem krainy tej życiu: brat (Zygmunt) dotychczas wybieranym bywa do sejmu; on odebrał to wychowanie cieplarniane, które pod panowaniem austryackiem jest udziałem młodzieży, mającej przyczepki w sferach panujących i formowanej na obywateli lojalnych. Lojalizm w Austryi wywodzi się rozumowo akurat tak, jak pickpocketyzm w Anglji. We względzie tym biegłym był wuj jego, którego listy moralizujące Włodzimierz do czytania mi dawał. Brzmiała w nich zwrotka jedna, w tym sensie: «Głupstwoś zrobił; karyeręś sobie zwichnął; naprawić trudno; ale... z czasem... gdy się ustatkujesz i okiem rozumu chłodnego na konieczność spojrzysz... kto wie...» W listach tych, o ile przypominam sobie, bywało mądrych rzeczy wiele, a wszystkie one obracały się na osi rozumu chłodnego, kutej na kowadle lojalizmu młotem konieczności. Razu pewnego jednemu z nas z ust się wyrwało: «Czyż konieczność taka sama nie jest rzeczą względną?» Wszelka w położeniu człowieczem konieczność, należąca do rodzaju politycznym zwanego, urabia się dziś tak, jutro inaczej, stosownie do grupowania się warunków okolicznościowych i, zaiste, byłoby na tej ziemi bardzo smutno i (z przeproszeniem) głupio, gdybyśmy się za nią bezwzględnie pochylali. Dokądby to nas było doprowadziło?... Zapewne—jest coś do poświęcenia konieczności; jest jednak coś do zachowania dla siebie. Ci, co Włodzimierza edukacyą kierowali, o tem ostatniem nie myśleli zgoła, albowiem zaniedbali w nim całkowicie stronę narodową. Po polsku—mówił tylko, to jest, był to język jego od dnia — że się tak wyrażę—powszedniego. W języku tym nie wpływała mu do głowy w latach młodocianych idea żadna, cechą uprawy umysłowej naznaczona. Służył on do gadania wyłącznie: młodego człowieka bowiem pisać po polsku wcale nie uczono, tak, że on pisownię odgadywał, sam sobie takową układał i doszedł tego, że pisał tak, jak ideał jednego z największych poetów naszych, posługujący się w pisaniu po polsku ortografją i składnią dawniejszych panien służących. Nie nauczono go pisać po polsku poprawnie, nie uczono historyi ojczystej, nie dano mu wyobrażenia o literaturze narodowej; a jednak — uczono go. Oddany do Wiednia, do «*Theresianum*», ukończył szkołę i wyszedł z niej w stopniu oficerskim do pułku ułanów. Nie wiem, jak rozwijały się i kształtowały wyobrażenia jego: czy wpływało na nie co? czy wpłynął kto?—matka może, ojca bowiem nie miał. Nie wiem, powtarzam, jaki się w duszy tego na obrońcę barwą czarno-żółtą okrywającego się patryotyzmu kierowanego młodzieńca proceder odbył. Matkę kochał całą miłości synowskiej gorącością; wuja,

pomimo, że się z nim w zapatrywaniach nie zgadzał, szanował. Umiał dużo; wiadomości jego, w rzeczy wojskowej zwłaszcza, obejmowały zakres szeroki, tak, że wątpliwości nie ulega, iż gdyby żył i głupstwa był nie zrobił, zajmowałby obecnie w armji austryackiej stanowisko poważne męża, mającego prawo do wkładania na grzbiet jasno-błękitno-szaraczkowego ze złotym kołnierzem fraka, a na głowę stosowanego z ogromnym pióropuszem kapelusza. Coby to była za chluba dla rodu Kozłowskich! Na drogę tę wszedł; nie uszedł nią atoli daleko.

Spotkałem go na drodze innej. Działo się to w roku 1849. Armja nasza, przez przeważne siły parta, w pełnym znajdowała się odwrocie i w odwrocie tym zmuszeniśmy byli przyjąć bój w warunkach dla nas ogromnie niekorzystnych. Z naszej strony stanęło ludzi tysięcy sześćdziesiąt, z przeciwnej dwa razy tyle. Z naszej strony grzmiało dział dwieście, z przeciwnej dwa razy tyle. Nie będę przebiegu bitwy opisywał. Losy ważyły się przez dzień cały, w końcu się od nas odwróciły; armja rzuciła się do odwrotu, który się stał ucieczką bezładną. Piechota, jazda, artylerya, pociągi jedną mętną kupą pospieszały jedyną, jaka pozostawała drogą. Pospieszałem drogą tą i ja, wymijając jednych, wymijany przez drugich i przystając od czasu do czasu, celem popatrzenia na bardziej ciekawość wzbudzające sceny, jakie się odegrywały w następstwie dramatu krwawego, który się niedawno tak dla nas smutnie rozstrzygnął. Jedna ze scen zatrzymala mnie na dłużej, a to dlatego, że aktorami w niej byli żołnierze nasi od jazdy i od piechoty. Toczyli oni spór zawzięty z żołnierzami węgierskimi, którzy otaczali wóz. Od pierwszego oka ruchu poznałem, że o wóz ten chodziło; poznałem, że był to jeden z wozów, należących do pociągów naszych; byłbym jednak scenę sporu minął, gdyby nie widok, który mnie zainteresował. Na sfabrykowanych naprędce z koca i lanc noszach, leżał ułan ranny. Po odznakach poznałem w nim oficera; na młodej, jasno-blond zarostem ocienionej, twarzy rozlana była bladość, oznaczająca wielki krwi upływ. Z błękitnych oczów świecił wyraz uprzejmości dobrotliwej, na ustach błąkał się uśmiech. Czułem się ujętym, podbitym niejako, a zarazem rozrzewnionym widokiem tego młodego oficera, którego położenie odgadywałem. Żołnierze unieśli go z pola bitwy i dalej już dźwigać w siłach się nie czuli, ciężaru atoli rzucać nie chcieli. Nadarzył się im wóz, na któryby takowy złożyć mogli, gdyby wozu nie zajmowali żołnierze węgierscy. Wytłómaczywszy sobie w sposób ten znaczenie sceny, poznałem możliwą interwencyi mojej przydatność. Zainterwenjowałem więc niezwłocznie; powaga oficyalna sprawiła na węgrów wrażenie; od wozu, nie bez oporu pewnego, odstąpili i opanowali takowy żołnierze nasi w tym celu, ażeby na nim złożyć rannego. Raniony jęknął, skrzywił się, dziękował — uśmiechał się. Wóz ruszył; szedłem przez czas jakiś obok i usłyszałem z ust rannego następujące, które zapamiętałem, wyrazy: «Mam *pech*, kolego... drugi raz w bitwie i drugi raz ranny.» — «Ciężko?» zapytałem. — «Kartacz mi mięso na nodze przeorał.» Mówił to spokojnie i swobodnie. Nie pamiętam, czym ja wóz wyprzedził, czy wóz wyprzedził mnie; rozstałem się z nieznanym mi młodym oficerem od ułanów; na Węgrzech już się z nim nie spotkałem więcej. O nazwisko go nie zapytywałem.

Zdarzenie powyżej opowiedziane byłoby mi, jak wiele innych, z pamięci wypadło, gdyby wspomnienie o niem nie obudziło się nagle, gdym tegoż samego oficera w miesięcy parę później, po wojnie już, spotkał niespodzianie w Widdyniu. Działo się to w dzień targowy. Wyszedłem był na zapełniony przekupniami i przekupkami rynek, w celu rozsłuchania się w gwarze pobratymczego plemienia. Dzień był październikowy, pogodny, jasny, ciepły, jak w Bulgaryi dnie jesienne bywają. Ludu snuło się mnóstwo około kupami i stosami leżących produktów, na sprze-

72

daż wystawionych. Kupowali grecy, ormianie, turcy, rumuni. Gwary różne o uszy się obijały. Śledziłem za słowiańską, której podówczas akcent obcym mi już nie był. Rozróżniałem język bulgarski od serbskiego, a obok tego patrzałem w oblicza, przypominające rysami rysy typów fizyognomij polskich. Zajmowało mnie to, aż naraz ktoś mnie za ramię ujął. Obejrzałem się. Był to ów oficer młody. Stał obok mnie na kuli wsparty i uśmiechnięty. Poznałem go; myślałem, że i on poznał mnie i, rad spotkaniu, znajomość ze mną odnowić i utrwalić chce. Otwierałem już usta, ażeby stosownie do dawniejszego spotkania słówko rzucił, lecz on mi do słowa przyjść nie dał.

— Pod obronę twoją uciekam się, kolego... zaczął.

— No?... zapytałem zdziwiony.

— Bulgarowie spokoju mi nie dają... Wyszedłem pogapić się, a oni..-

— Cóż?...

— Zatrzymują mnie i datki różne przemocą prawie w ręce wpychają...

— Co za datki?...

— Różne... owoce, jarzyny, chleb, ser, odzież, pieniądze nawet...

Zdziwiłem się bardziej jeszcze, nie rozumiejąc racyi obdarzania tego; na razie jednak, nie dochodziłem takowej. Podałem oficerowi młodemu ramie i posłużyłem mu za eskortę do wyprowadzenia go z tłumu jarmarkujących. Racya wyjaśniła się później. W Bulgaryi niema — nie było w r. 1849 — ubogich, nadających się do tego, ażeby się na nich praktykowały cnoty ewangeliczne, do których ludność chrześcjańska obowiązaną się czuła. W braku ubogich takich, zwracano się do kalek. Zaopatrywanie kalek w potrzeby do życia uważało się śród bulgarów jako obowiązek, pełniony chętniej, aniżeli płacenie podatków. Człowiek pozbawiony możności pracowania zastępował żebraka i ten prosić nikogo o nie nie potrzebował: dosyć mu było pokazać się, ażeby się na niego sypała jałmużna, dawana przemocą w razie, gdy w przyjmowaniu takowej opór stawiał. Takim był powód, dla którego młody oficer napastowanym został. Wyprowadziłem go i, dalej z nim idąc, powiedziałem mu, żem go widział w dniu bitwy pod Temeswarem.

— A!... odrzekł z przyciskiem—wyobraź sobie, kolego: ilem razy do bitwy wystąpił, za każdym razem oberwałem... Taki już mój *pech*...

— Okaleczonyś mocno?... zapytałem.

— Ta... — odparł. Wylizałem się jednak przedtem, wylizuję się oto i teraz... I dodał tonem żartu: Do trzech razy sztuka; jest więc nadzieja, że za trzecim razem nie oberwę już więcej...

Ktoś z kolegów spotkał nas. Rozmowa zwróciła się do materyi innej. Wkrótce później rozeszliśmy się, bez zawiązania ze sobą znajomości bliższej. Nie pamiętam, czym wiedział wówczas, że się on Kozłowskim nazywa; nie wiem, czy on znał nazwisko moje. Spotykaliśmy się, aleśmy się na kwaterach nie odwiedzali. Przeprowadzono nas z Widdynia do Szumli i straciłem go z oczów na długo—na lat kilka, Jam, w towarzystwie paruset spółwychodźców, z Szumli do Anglji na wiosnę 1850 r. wyprawiony został; jego śród nas nie było. Gdzie się obracał — nie wiem. Spotkaliśmy się w r. 1854 w Konstantynopolu — Kozłowski przybywał z Zachodu, z Francyi. Zbliżyliśmy się — zeszliśmy się na drodze przekonań jednakowych, pomimo różnicy stanowiska towarzyskiego, jaka pomiędzy nami zachodziła. On należał do klasy ludzi posiadająaych; jam nie posiadał nic innego, jak moich dziesięć palców. Nie przeszkodziło to jednak zbliżeniu się, porozumieniu i, w końcu, zaprzyjaźnieniu.

Schodziliśmy się najczęściej w kółku, ognisko którego stanowili literaci polscy, wyraźnie dwaj poeci, z których jeden w stolicy Wschodu przebywał wówczas stale, drugi zaglądał dosyć często. Pierwszym był Karol Brzozowski, drugim Henryk Jabłoński. I oni wprawdzie do ogniska przystali, ale to materya inna. W kółku szerszem obejmującem

akcent nadającem, istniało ciaśniejsze, w tem zaś punkt atrakcyjny wywierała poezya, która że mnie ciągnęła, w tem, zdaje się, nic niema dziwnego; że jednak pociągnęła Kozłowskiego, który po polsku pisać nie umiał, przypisać to należy — czemu?... Albo ja wiem czemu!—temu chyba, że «natura wilka ciągnie do lasu.» Schadzki nie były regularne — i improwizowały się zazwyczaj wieczorami, wskutek spotkań się bądź na ulicy, bądź w kawiarni, zwanej Biulbiul, co po turecku znaczy «słowik.» «Co robisz wieczorem?...» — «Czy ja wiem, co...»—«Chodź do mnie...» W sposób ten odbywały się konwokacye na zgromadzenia, na których, przy paleniu papierosów, zawiązywała się gawędka o literaturze polskiej. Ten i ów niekiedy cóś zadeklamował; ja byłem do odczytywania utworów świeżych Brzozozowskiego i Jabłońskiego, a czytałem dobrze, bom się czytania poezyj nauczył od ojca mego, na satyrach Krasickiego, wygłaszanych przezeń znakomicie. Byłem do odczytywania utworów niemoich dla tego, że moje nie istniały. Wówczas, anim się jeszcze domyślał, że się i dla mnie droga literacka ściele. Odegrywałem jednak rolę sędziego, krytyka, rolę uzurpowaną o tyle, żem do pełnienia onej nie posiadał tytułów oficyalnych. Matematyka, której w uniwersytecie słuchałem, sztuka wojskowa, którą specyalnie studyowałem, nie nadawały mi takowych. Posiadałem atoli prawa galeryi do klaskania i gwizdania i z prawa tego czyniłem na równi z innymi użytek w odniesieniu do utworów wierszem i prozą autorów tak nieobecnych, jak obecnych. Przepuszczaliśmy przez przetak analizy naszych najznakomitszych i mniej znakomitszych. Kozłowski brał w tem udział taki żywy, jak gdyby się kształcił nie w Terezianum, gdzie mu o istnieniu literatury polskiej nikt ani wspominał, jak gdyby—bodaj — poprawniej umiał napisać list po polsku, aniżeli po niemiecku, lub po francuzku, czego by go mogli byli w zakresie «edukacyi domowej» nauczyć. Brak ten ostatni jednak nie przeszkadzał mu kochać tej niwy, której uprawiać nie umiał. Owszem. Nietylko ją miłował, ale służył na niej za prowokatora względem tych, co ją użyźniać byli w stanie.

Dziś dopiero, kiedy mi zdarzenia we wspomnionej przedstawiają się perspektywie i kiedy wskutek tego, wiązać je mogę w szereg przyczyn i następstw, dziś powiadam — dopiero widzę i poznaję, jak się on zręcznie brał do mnie, ażeby mnie na niwę tę wciągnąć. Czynił li to ze świadomością rzeczy?—nie, chyba; czynił jednak tak, jak gdyby wiedział o czemś, co dla mnie samego stanowiło utopioną w mgłach przyszłości zagadkę, której mi żadna nie rozwiązała wróżka. Miałażby rozwiązać jemu? Rzecz nieprzypuszczalna. Bądź co bądź jednak, doznałem, albo raczej talent mój doznał ze strony jego tej pieczołowitości, z jaką staranny ogrodnik hoduje posiadającą preferencyę jego roślinę.

Kozłowski wprowadził mnie na drogę pochodu literackiego. Gdyby nie on — kto tam wie, jaka by dziś ze mnie była «figura»; to jednak pewna, iż na drodze każdej innej zebrać bym mógł laurów co niemiara i pieniędzy zasieki pełne, ale ani sława najgłośniejsza, ani majątek najznaczniejszy nie sprawiły by mi zadowolenia takiego, jakie mnie we dwadzieścia pięć lat od chwili, jak Kozłowski dzieła swego względem osoby mojej dokonał spotkało.

Jak on dzieło to prowadził, jak on mnie zwabiał, o tem by dużo do mówienia a mało może do słuchania było. Krótko więc powiem, że sposób jego polegał na — że tak powiem – chwytaniu mnie na uczynkach gorących. Że pora była gorąca, wojenna i przygotowanym być należało na wypadek wszelki, nie było bowiem wiadomo, co komu wypadnie, więc zaprowadziliśmy pomiędzy sobą wykłady sztuki wojskowej. Kozłowski wziął na siebie taktykę jazdy; mnie dostała się fortyfikacya polowa: on skorzystał z tego, ażeby się ze mną związać węzłem koleżeństwa specyalnego. Często mnie odwiedzał,

dzieła mi znosił. wskazówek udzielał, wykładów moich nie opuszczał i w dumę mnie wbijał, nalegając na to, ażebym pisał. Naleganie to było takie życzliwe, uprzejme, przyjacielskie, takie przytem delikatne i takim nacechowane tonem, jakby chodziło o to, ażebym mu osobistą oddał przysługę. Wymawiałem się, że nie umiem, nie potrafię, że uzdolnienia w sobie, ani powołania nie czuję. Kozłowski temu nie przeczył; przy każdej wszelako okazyi naleganie ponawiał, okazye zaś śledził i podchwytywał. Podchwycił nareszcie naraz dwie i zahaczyć mnie potrafił.

Dwie okazye owe przedstawiły się w sposób następujący:

Na improwizowanych wieczornych schadzkach naszych omawialiśmy przedmioty niekoniecznie literackie tylko. Do mówienia w czasach onych było dużo. Tocząca się wojna dostarczała materyału do zbytku. W wojnie tej spółziomkowie nasi udział wzięli; udział któregośmy nie pochwalali i którego strony ujemne raniły nas i bolały. Przytaczam fakt, bez wnikania w powody onego. Byliśmy udziałowi temu przeciwni i uważaliśmy za rzecz potrzebną i pożyteczną wypowiedzieć głośno i publicznie racye, dla których trzymaliśmy się zdala, zarówno od «Kozaków sułtańskich», którym hetmanił Sadyk-pasza, jak od «Dywizyi polskiej w służbie angielskiej,» której dowodził generał hr. Zamojski. Na wypowiedzenie była zgoda powszechna; zachodziło jeno pytanie: jak to zrobić—jak? «Jak» owo łączyło w sobie dwa warunki: wartość literacko-polityczną roboty i odpowiedzialność—pierwsza polegała na zdolności pisarskiej i sumienności autorskiej, druga na odwadze cywilnej. Długo i wszechstronnie materya ta w kółku się naszem ogadywała. Zdania się dwoiły, różniły, rozchodziły, schodziły, Kozłowski trzymał ze mną.

Okazya druga nastręczyła się na drodze czysto literackiej.

Komu nieobce są literackie, mianowicie zaś improwizowane a przyjacielskie posiedzenia, ten wie jak się na nich rzeczy traktują. Krytyka, dyskusya, czytanie utworów własnych i prac cudzych nie zabierają czasu wyłącznie. Uczestnicy zgromadzeń tego rodzaju, niekrępowani formami ani programem żadnym, prędko wchodzą na drogę wynurzeń, obejmujących zamiary i plany. Ten ma w głowie to, ówowo: jeden nosi się z poematem, drugi z dramatem. Piękne zamiary owe najczęściejdo skutku nie przychodzą, wypowiedziane giną, jak zginął zamiar Jabłońskiego napisania powieści. «Ach! powieść... powieść... — mawiał — to marzenia moje...» Nasuwała mu się na myśl treść, raz taka, znów inna. Opowiadał. Analizowaliśmy. W rezultacie analizy wypadało zazwyczaj, że podawana przez Jabłońskiego osnowa nadawała się bardziej [illegible] a niżeli do powieści. Ten i ów z galeryi wtrącał się z uwagami, prostowaniami i opowiadaniami — z opowiadaniami mianowicie. Stało się, żem i ja zgrzeszył razu pewnego. Wtrąciłem opowiadanie o spotkaniu z wieśniakiem z Rusi, jakie mi się zdarzyło w czasie pobytu mego na Dobrudżi. Opowiadanie to uznanem zostało za właściwe na treść do powieści. «Gdyby tłem Litwa nie zaś Ruś była—powiadał Brzozowski, największa śród nas powaga — wziąłbym się do obrobienia onego. Chybaby przenieść je z teatru ruskiego na litewski.» — «O nie, nie pozwalam!... protestował Jabłoński. Powinno to pozostać tam, gdzie się urodziło.» — «Pisz więc ty!» — namawiano Jabłońskiego i jam go namawiał. O tem, żeby zadanie to dać do rozwiązania mnie, na myśl nikomu nie przychodziło. I mnie to nie przychodziło. Kozłowski milczał we względzie tym. Jego zajmował ten materyał do pisania, który się tyczył sprawy natury politycznej, to jest ten, o którym wspominam powyżej. Usiłował mnie do onego rozochocić. Nie namawiał wręcz; namawiał jednak — pobocznie, że tak się wyrażę.

— Przekonany jestem, że niktby się tak z tego nie wywiązał, jak ty...

Taki sens miało — jeżeli się w słowach tych nie wyrażało — jego około osoby mojej kołowani.

Zachody te atoli udaremniała okoliczność pewna, należąca do rodzaju przeszkód, obracających często w niwecz pomysły najpiękniejsze. Względy finansowe nakazywały mi mieszkać jaknajtaniej — w osób kilka w jednej do spółki opłacanej izbie. W mieszkaniu tego rodzaju ani myśleć było można o oddawaniu się pracy umysłowej.

W miejscu tem tok opowiadania przerywam i otwieram nawias, w celu opowiedzenia paradnego w rodzaju swoim zdarzenia pewnego, które mi się przypomniało nagle. Jednym z członków jednego z mieszkań spólnych w Konstantynopolu był niejaki W. S., młody człowiek z Lubelskiego. Poczuwał się on, niestety, do natchnień poetycznych. W poczuciu tem pisywał mową wiązaną: «Do mojej czamarki», «Do mojej konfederatki», «Do mego kutasa» i «Do...» z kropkami. Kropki oznaczały, jak się domyśleć łatwo, dziewicę — dziewicę ubraną w kości i ciało greczynki młodej, urzeczywistniającej trafnie ideał natchnień W. S., bo i mizernej i zgoła niepowabnej, tylko młodej. Stosunek zbliżania się wzajemnego szybko fazy wszystkie przeszedł i W. S. ideał swój do ołtarza poprowadził. Do ołtarza poprowadził, ślub wziął, ale, z kościoła wyszedłszy, zafrasował się frasunkiem ciężkim. O wszystkiem pamiętał; o mieszkaniu jeno zapomniał. Mieszkał do spółki z kolegami w izbie jednej jedynej. Byłoby to półbiedy, gdyby w kieszeni czamarki rymem specyalnym ośpiewanej posiadał był bodaj szeląg złamany. Co tu począć? Z małżonką pomiędzy kolegami lokować się nie wypadało. W kłopocie tym, poprosił żony, ażeby na niego na ulicy trochę poczekała, sam zaś z kopyta ruszył, pomiędzy kolegami piastrów dziesiątków parę sposobem pożyczki zgromadził, najął izdebkę umeblowaną w cztery kąty bez pieca, pożyczył siennik i na sienniku tym, bez pościeli żadnej, noc poślubną spędził. Później szło mu rozmaicie; dziś, jak słyszałem, mieszka gdzieś w Rumelji, jest ojcem rodziny licznej i powodzi się mu ponoś nieźle.

Owóż, do rzeczy wracając, jak W. S. nie mógł żony w izbie przez kolegów zamieszkałej lokować, tak niemożebność podobna dotykała tych, coby w mieszkaniu takiem oddawać się chcieli pracy innej, aniżeli mechanicznej. Powiedziałem o tem Kozłowskiemu. Na razie nie odpowiedział na to nic; po niejakimeś jednak czasie oznajmił mi, że pomieszkania dla siebie szuka. Przyjąłem wiadomość tę bez zdziwienia i, jak zwykle w razach podobnych, zapytałem, czy mu źle na tem, które zajmuje. «Źle — nie... — odparł — ale za drogo». Kozłowski, jako człek pieniężny, lokował się w domach murowanych, w których w Konstantynopolu pomieszkania opłacają się drożej, aniżeli w drewnianych, posiadających obok niedogodności innych tę szczególnie, że wystawione są na tak w stolicy Wschodu pospolite niebezpieczeństwo ognia.

— Chyba więc się zaryzykujesz do domu drewnianego... zauważyłem.

— Cóż!... odrzekł. Wiele ten czyni, co musi... I ty, gdybyś nie musiał, nie mieszkałbyś gromadnie.

Przyznałem słuszność wyrazów ostatnich, zwiedziony nieprzypuszczającym podstępu żadnego tonem, jakim wypowiedziane zostały.

— Chodź-że ze mną, zajrzymy razem do domów paru, ogłaszających pokoje do wynajęcia...

Poszliśmy. Zachodziliśmy do domów kilku. Zdaje się atoli, że Kozłowski miał mieszkanie z góry upatrzone, wprowadził mnie bowiem do jednego, w którym na piętrze było tylko dwa pokoje, wielki i mały, z wychodzącemi na ustęp schodowy drzwiami, i powiedział:

— Ot tu wygodnieby mi było, pod warunkiem...

— Pod jakim?... zapytałem, gdy się on z wypowiedzeniem warunku ociągał.

— Gdybyś w pokoiku tym — na drzwi wskazał — zamieszkał...

— Ja?!... zawołałem, zgorszony niemal.

— Cóżby w tem zdrożnego być miało?... zapytał.

— Nie o zdrożność mi chodzi, ale o koszta...

— Obliczmy...

Z obliczenia pokazało się, że wydatek, acz znaczniejszy aniżeli ten, jaki ponosiłem na mieszkanie gromadne, budżetu mego nie przeciąży zbytecznie. Do obliczenia dołożył Kozłowski słów kilka perswazyi, odnoszących się do możności pracowania swobodnie. Z łatwością mnie przekonał i złapał. Niby szczupak, na wędkę wziąć się dałem. Pokoik był jasny, luboć mały; sprzęty wszystkie składały się z łóżka, stołków dwóch i stolika, na który światło z okna z lewej padało strony, jakby ustawiony był do pisania umyślnie. Pokój obok cztery razy był większy. W dniu sprowadzenia się naszego wszczął się pożar na przeciwległej stronie ulicy i połać cała, domów do półtorasta, z dymem poszła. Odsłonił się nam z okien obszerny na pogorzelisko widok. Myśmy jednak obronną wyszli ręką i mieszkaliśmy jeden obok drugiego rok bez mała, aż się Kozłowski wyprowadził z Konstantynopola do Pandermy, położonej nad brzegiem morza Marmora, w pobliżu ruin świetnego w starożytności Cyziku. Przewiózł się tam w celu dozorowania kopalni marmurów, której był spółwłaścicielem. Zanim to jednak nastąpiło, w kurateli mnie trzymał. O! jak trzymał! Kuratela jego polegała na usuwaniu odemnie dystrakcyj niepotrzebnych. Wiedział, co, jak i kiedy przeszkadzać mi mogło; co się zaś pomocy tyczy, we względzie tym gorliwszym być chyba nie sposób. Kiedym pisał «Udział polaków w wojnie wschodniej», on był głównym źródeł i materyałów dostarczycielem. Zbierał i znosił mi świadectwa, dokumenty, rachunki i — i... nad pracą czuwał. Czuwania jego miałem dowód taki. Rozdział, w którym była rzecz o czynnościach Sadyka-paszy, napisałem był przedrzeźniając styl utworów Michała Czajkowskiego. Sztuczka ta, komizmem nabrzmiała, udała mi się. Rozdział ów do śmiechu homerycznego pobudzał wszystkich, którym takowy odczytywałem i wszyscy tego byli zdania, ażeby go w stanie tym do druku oddać. Śmiał się i Kozłowski, ale on sam jeden był zdania przeciwnego. «To dobre, jako żart, mówił, ale tu nie o żarty chodzi». Niepokoiło go to. Nocami mnie nachodził. Nie uspokoił się, ażem rozdział przerobił i koncept pierwotny jemu do przechowania oddał. Nie wiem, co się z tem stało. Działo się to w momencie, kiedy się kółko nam zdziesiątkowało; w Konstantynopolu z bliższych naszych przyjaciół pozostawał mało kto; Brzozowski z Sokulskim telegrafy elektryczne turkom stawiali; Jabłoński do Zanzibaru odjechał.

— Cóż ty teraz... zapytał mnie razu pewnego Kozłowski, gdyśmy rękopis «Udz. Pol.» do Paryża wyprawili, z założonemi siedzieć zamyślasz rękami?

— A cóż... odrzekłem, nie wiedząc dobrze, co na napaść podobną odpowiedzieć.

— Skończyłeś historyę jedną, weź się do drugiej...

— Do jakiej?

— A do tej... Nie pamiętasz?... Opowiadałeś ją przecie sam...

Przypomniał mi opowiadanie o spotkaniu z rusinem na Dobrudżi i, kiedym się wymawiał, składając się tem, że z opowiadania tego Jabłoński użytek zrobi, perswadował, że Jabłoński, albo zapomni, albo nie podoła.

— Na miejscu nie był; nie widział; z trzecich ust słyszał... Ano sprobój... namawiał. Nie uda ci się, spalisz i tyle... Do odpowiedzialności cię za to nikt przecie nie pociągnie...

Namawiał, póty namawiał, aż namówił. Spłodziłem «Wasyla Hołuba», pierwszą powieść moją, pod auspicyami jego. Kiedy do Pandermy wyjeżdżał, wymógł na mnie słowo, że do niego w gościnę przyjadę. Słowo mu dotrzymałem, i tam, urozmaicając sobie pobyt kąpielami w morzu i wycieczkami na półwysep Cyzik, zasnułem «Szandora Kowacza» i «Hańdzię Zahornicką», wykończyłem je, pierwszą w Paryżu, drugą w Londynie.

(Dokończenie nastąpi).

Do tej listy współpracowników możemy dziś dodać czcigodne nazwisko J. I. *Kraszewskiego*, który listem, datowanym z Dreznia 28 b. m., obiecał nam łaskawie swe współpracownictwo.

Pismo nasze jak dotąd, tak i nadal, starać się będziemy rozwijać w miarę sił i środków naszych.

Kantor «Kraju» od dnia 1 listopada r. b. przyjmuje przedpłatę na rok przyszły. Warunki jej oznaczone są w nagłówku pisma.

Petersburg, 6 listopada.

Rzewna dziś uroczystość w Czechach. W tej chwili gród ich naczelny, najstarożytniejsza, najdalej na zachód wysunięta strażnica cywilizacyjnie rozwiniętego słowiańskiego świata, otwiera nareszcie wielki swój teatr narodowy, którego dźwignięcie wymagało trzydziestu z górą lat wytrwałej, niezłomnej, szeląg do szeląga gromadzonej— iście mrówczej ofiarności społecznej *).

Wznieść gmach, dziesięćkroć razy na-

*) Niektóre szczegóły w tej mierze znajdzie czytelnik poniżej.

górą wieki przez «[illegible] mnicha», a zapoczątkowanego na sto blizko lat przedtem przez Hussa, pierwszego apostoła swobody sumienia w kwitnącej podówczas Czechji... nie było, mówimy, gazety w Niemczech, nie było ani jednego kazania lub wykładu, ani jednej z miljona krzyżujących się przy tej sposobności depesz telegraficznych, któreby nie głosiły jako prawdę zdobytą przez reformacyę dla ludzkości, że doba zjawienia się Lutra, to doba przedświtu i tolerancyi, «zapowiedź czci dla wszystkiego, co piękne i prawdziwe, zwiastun emancypacyi ciała i ducha ludzkiego z pod przymusu ciemnoty, z pod cielesnego i duchownego gwałtu». Liberalna i postępowa prasa europejska, wiernie powtórzyła treść i formułę tych uniesień. Z tego tu brzegu, na gruncie rosyjskim, nawet zachowawcze i wcale nie reformatorskie «Nowoje Wremia», w osobnym wstępnym artykule, nie wahało się powtórzyć: «Święto protestantyzmu, jest też zarazem świętem całej oświeconej społeczności europejskiej—świętem całej ludzkości».

Bezwątpienia. W historyi rozwoju myśli europejskiej, epoka protestantyzmu, zbiegłszy się z dojrzewającym już wtedy wszędzie, a we Włoszech rozkwitłym okresem «odnowienia», stała się, przez

[illegible] myślenia: verulamskiego Bakona i królewieckiego Kanta, którzy w krytyce rozumu ludzkiego, tym byli i są, czem się Kopernik stał w dogmatyce dziejów przyrody...

Jednakowoż, w podzielonym tym, aczkolwiek zawsze jeszcze potężnym koncercie uznania, danym na cześć imienia Lutra, jest także i pewna, wyłącznie nasza struna, której pominąć nie pozwala —już nie naukowe—lecz niemniej od naukowego na uwzględnienie zasługujące stanowisko nasze. Poruszamy tu, bez drażliwości, kwestyę drażliwą: kwestyę stosowania niewątpliwych owych swobód protestanckich, do tak łatwo zaprzeczalnej dziś na naszym gruncie wolności nie-protestanckiej. Dalecy, wprawdzie, sami tu jesteśmy od tego gruntu. To też przemówienie nasze w obronie praw sumieniowych, przysługujących abstrakcyjnie dotąd, wszędzie i każdemu bez wyjątku, przekazujemy tym razem organowi prasy wielkopolskiej, który, z ustalonych przekonań swych postępowych, o kierunek klerykalny, o antyprotestantyzm, nie mógłby słusznie być posądzonym. «Dzien. Pozn.», oddawszy zasadzie co się jej należy, uczciwszy hasła i godła historyozoficzne, jak na to one zasługują, tak się nareszcie wyraża od siebie:

Z DAWNYCH WSPOMNIEŃ

przez

T. T. JEŻA.

(Dokończenie).

Kozłowski jest ciekawym okazem człowieka, w którym natura zwyciężyła sztukę. Wychowany na oficera austryackiego, potrafił się wpływom wychowania tego obronić. Oficerstwo austryackie dziś zmieniło się podobno: zludziało— w czasach atoli owych wkładało na człowieka charakter raz wyryty i nigdy niezmazany, a dla śmiertelników zwyczajnych nieznośny. W celu przejęcia onego duchem korporacyi, zgrupowanej około sztandaru, nie posiadającego w sercach gruntu, w członków korpusa oficerskiego wszczepiano specyficzny austryacki honor, który się na zewnątrz wyrażał pod postacią niezrównanej arogancyi. Arogancya modyfikowała się stosownie do temperamentu indywidualnego, stanowiła jednak tło ogólne, charakterystykę zasadniczą, po której poznać można było oficera austryackiego, bez mundura nawet, jak się poznaje księdza bez rewerendy. Kozłowski, mimo że w takiej układany szkole, nie przejął z niej nic, z wyjątkiem chyba pochopności do pojedynków, co jednak być mogło następstwem porywczości temperamentu, jaka go cechowała. Swietnie się w pałasze i na szpady bił, znakomicie z pistoletu strzelał — w ostatnim tym względzie spółzawodniczył z Brzozowskim, nad którego śród nas strzelca lepszego nie było. Uprzejmy, serdeczny, wyrozumiały,—szlachetny człowiek ten miał przeciwników; nie znałem nikogo, o kimby powiedzieć było można, że to nieprzyjaciel jego. Przeciwnicy brali się na polu przekonań. Zkąd się w nim jednak przekonania demokratyczne i polityczne wzięły? Ażeby zagadkę tę rozwiązać, przypuszczać należy, że natura polska w gruncie swoim demokratyczną i postępową jest.

Kozłowski marnie zginął. Wspomniałem powyżej, iż był spółwłaścicelem kopalni marmurów, położonej w Małej Azyi na wybrzeżu morza Marmora. W przedsiębiorstwo to włożył kapitał znaczny — znaczniejszy aniżeli spólnicy inni i osobiście się eksploatowaniem onego zajął; miał więc do czynienia z robotnikami narodowości rozmaitej, po największej części z dalmatami, albańczykami i czarnogórcami, poszukującymi zarobków przy wielkiem ognisku stołecznem. Niekoniecznie to zręczni i ochoczy robotnicy. Jeden z nich, ostro przez Kozłowskiego upomniany, z pistoleta do niego strzelił i na miejscu go zabił. Tłumaczył się potem, że zrobił to niechcący.

Nie prawdaż, że postać to oryginalna i— piękna? Nie koniec jednak na tem... Nadaje się ona do rozważań poważnych, gdy się myślą odniesiemy do gruntu, na którym wyrosła. Wychowanie, jakie otrzymał, inny wpływ wywarło na niego, aniżeli na ogół, wpływ, którego społeczność galicyjska dziś jeszcze, niestety, wydychać nie może. Zawierała ona jednak w sobie po wsze czasy materyały dobre, o czem świadczą postacie takie jak ten — prowokator mój. Zasklepiano go w ściankach konwencyonalnych i od ścianek tych usuwano wszystko, co z niemi nie licowało, nawet... ortografję polską. Mimo to... A nie on sam jeden był taki. W Galicyi, wśród ludzi wydatniejszych, pomiędzy mężami stanu nawet, niejeden z ortografją w jawnej się znajduje niezgodzie. Gdyby to z ortografją tylko! To tłumaczy, dla czego na gruncie tamtejszym nie rozwija się pomyślnie piśmiennictwo polskie. Idzie jednak pod względem tym, jak się zdaje, ku lepszemu; ze szkół wychodzi młódź wykształcona a życia pełna: jest więc nadzieja, że się piśmiennictwo rozwinie, gdy galicyanie nauczą się nareszcie pisać po polsku poprawnie.

Obok Kozłowskiego narysowuje się we wspomnieniach moich postać niezmiernie wdzięczna Henryka Jabłońskiego. Ten rodem był z Baru, czy z pod Baru, gub. Podolskiej. Mówił często o matce i siostrach, które tam zostawił, i o dworku białym, do okien którego malwy zaglądały, i o kochance zazdrośnej, którą przedstawiał w następujący sposób:

«O nasza ojczyzna — zazdrośna kochanka!
Szalone z miłości ku niej serce rwie się,
Ona w przepaść rzuca białe kwiaty z wianka:
«Kto mnie kocha — mówi — ten mi kwiat przyniesie».
Kto cię kocha, boska? Kto ma serce młode».
I t. d.

Jabłoński miał serce młode, kochające wszystko co piękne, najbardziej zaś poezyę, która też urokami swojemi obwieszała go z góry do dołu. Przedstawiał się on pod postacią chłopaczka skromnego i potulnego, patrzącego na świat swobodnie i z ufnością okiem jasnem, szafirowem, pomimo że w życiu swojem bywał i na wozie i pod wozem. Przed rokiem 1850, w Galicyi, związany węzłem przyjaźni z młodymi podówczas, jak on, ludźmi, Adamem Pajgertem, Kornelem Ujejskim, Zygmuntem Kaczkowskim, Marcelim Madejskim i z innymi, niemal na rękach był, na Podolu zwłaszcza galicyjskiem, noszony; w Czortkowie, w domu Wróblewskich, za domownika go uważano; po roku 1850 deptał skały Kaukazu. Do Konstantynopola spadł niespodzianie w r. 1854, w charakterze urzędowego tłumacza przy admirale Hammelin, który dowodził naczelnie flotą francuzką. Flota, jak wiadomo, nie odgrywała w wojnie tej roli ważnej, Jabłoński przeto nie miał do czynienia dużo; okręt admiralski zawijał od czasu do czasu do Bosforu i dawał możność podolaninowi młodemu wysiadać na ląd i po dni kilka, niekiedy po tygodni parę, spędzać śród nas. Był on zawsze gościem bardzo pożądanym, przywoził bowiem ze sobą ów urok poetyczny, wpływowi którego oprzeć się nie może taki nawet, kogo proza na wszystkie okuła boki. O harfie Eola powiadają, że się za każdem wiatru tchnieniem graniem odzywała. O nim by coś podobnego powiedzieć można. Natura obdarzyła go niezrównaną wierszowania łatwością, połączoną z wysokim promieniem harmonji, wyrażającej się w zakresie językowym za pomocą rytmu i rymu. Wiersze mu same niejako płynęły, zawsze pełne i dźwięczne. W początkowych utworach swoich naśladował Bohdana Zaleskiego, co postrzegać się daje w tomiku poezyj, pod tytułem «Gwido i Dumki», który, wydany około r. 1850, miał edycyj kilka, dziś zaś w zapomnienie poszedł. Czemu? Trudno odpowiedzieć na to, tem bardziej, że do zbiorku tego przybyło utworów więcej, drukowanych w «Dzienniku literackim», wychodzącym w czasie wojny wschodniej we Lwowie, pod redakcyą Jana Dobrzańskiego. Jabłoński za każdem do Konstantynopola przybyciem przywoził coś nowego, a myśmy to do Lwowa odsyłali. W sposób ten przez ręce nasze przeszło materyału na tom spory. Utwory późniejsze świadczyły o gruntowaniu się talentu i o przybieraniu charakteru oryginalności, który rokował mu przyszłość piękną w szeregach poetów polskich, szykujących się po za szeregiem, składającym się z trojcy. Pisał z równą łatwością po polsku i po rusku i coraz to w kierunku tym mężniał. Niestety, przyszłość dla niego zaszła mgłą, która postać tę zasłoniła.

Z odnoszących się bezpośrednio do Jabłońskiego wypadków, w czasie pobytu jego na Wschodzie, nic wydatniejszego do opowiedzenia nie mam. Znajdował się w bitwie jednej tylko, nad Almą i to nie we francuskich szeregach; zresztą po morzu Czarnem pływał i z pokładu statku admiralskiego przypatrywał się zdaleka atakowi i zdobyciu Kimburna. Zajmujący to był widok. Bój toczył się pomiędzy artyleryą wałową, strzelającą zawzięcie, a bateryami pływającemi, które otworzyły ogień nieprędzej, aż na jaknajbliższą podeszły odległość; ale wówczas każda wysłana z harmat olbrzymiego kalibru kula wały wyrywała, a działa wałowe zmuszała do podskakiwania i dawania na podobieństwo delfinów, nurka w wodę. Trwało to godzin parę. Fortecę okrył dym i kurzawa. Następnie nastała cisza, dym się rozwijał i, w godzin kilka później, przewozić poczęto łodziami na okręta francuzkie obrońców Kimburna, z pomiędzy których jednego Jabłoński do nas przyprowadził.

Był to komendant Kimburna, malutkiego wzrostu, chudy, zżółkły, pomarszczony, stary jenerał, nazwiskiem Kochanowski. Wypuszczony na słowo, w Konstantynopolu zamieszkał i do nas się przygarnął. Przychodził na

gazety polskie, o których istnieniu ani wiedział; czytać jednak umiał, dla tego, że się modlił z książki polskiej, a mówił językiem mocno pokaleczonym. Opowiadał nam i on o rozprawie kimburnskiej. «Patrzę *w pribliżitielnuju trubku,* flota i myślę sobie: *wzdor*... co mi tam flota zrobi!... Aż tu od *sudów* oddzielają się jakieś, *czerepachy* niby, i idą, idą... *Czto u czorta!* myślę sobie; nie widać na nich ludzi, a idą, tylko się im z czubów kurzy... Kiedy na dystancyę podeszły, ja na kanonierów: *pli!... Puszki zagriemieli... Pula* jedna *chwat'* jedną, druga drugą i nic... one idą... *Czort pabieri!*... A jak podeszły, jak walić poczęły... *uchti matuszka!*... sądna godzina...» Sprawiał nam staruszek pociech tysiące, tem mianowicie, że w Konstantynopolu wszystko wydawało się mu małem, karłem, poziomem, koni nie wyjmując. «U nas koń *czortom smotrit*, a tu... co?...» Z Jabłońskim poznał się najpierwszy i miał dla niego poważanie wielkie, przez niego bowiem porozumiewał się z władzami francuzkiemi. Zdziwił się mocno, gdy się dowiedział, że to poeta. Wiedział jeno o jednym poecie polskim, o imienniku, a może w linji pobocznej przodku swoim i, jak się zdaje, ani przypuszczał, ażeby inni jacy w Polsce być mieli poeci. «*Czort pabieri*» i inne jeszcze wyrażenie, którego nie powtarzam dla przyczyn wiadomych, miał na języku ustawicznie.

Wojna się skończyła i on nam z oczów znikł, równie jak Jabłoński. O jenerała nam nie chodziło; za Jabłońskim atoli było nam żal bardzo. Cośmy się go nie naprosili, co nie namawiali! I jemu się nie chciało aż za równik wynosić. Względy jednak chlebowe przemogły. Rady na to nie było. Francuzi, wyobraziwszy snadź sobie, że tłumacz z języka rosyjskiego na francuzki kwalifikowanym jest przez to samo do tłómaczenia z arabskiego, zaproponowali mu korzystną pod względem finansowym posadę kanclerza-dragomana przy konsulacie w Zanzibarze. On wahał się, w końcu przyjął. Pojechał. W Zanzibarze awansował na wice-konsula i na konsula. Pisywał do nas ztamtąd. W listach jego przebijała się głęboka za krajem rodzinnym tęsknota, która tak go z czasem opanowała, że w oddaleniu tem wytrzymał jeno lat siedem czy osiem; rzucił wszystko, zrzekł się karyery, co się dlań zarysowała; z powrotem się wybrał do Marsylji i w Marsylji, w szpitalu umarł. Po pismach pojawiały się wzmianki, że miał ze sobą rękopisy; nikt jednak, z takich, coby mogli, sprawdzeniem wieści tej nie zajął się; przepadło to. Cała po Jabłońskim spuścizna literacka przedstawia się pod postacią małej książeczki i sporej wiązanki drukowanych w pismie lwowskiem utworów, śród których znajdują się prześliczne, np.: «Pieśni morza». Pisał i prozą. Korzystając, w czasie służby swojej na flocie francuzkiej, z dobrze zaopatrzonej bibljoteki na statku admiralskim, ułożył pogląd historyczny na handel polski na morzu Czarnem. Praca ta, na źródłach oparta, zasługuje na to, ażeby wydawca jaki wydobył ją ze szpalt pisma czasowego. Gdyby taki, jak Jabłońskiego, talent zeszedł na horyzoncie francuzkim, angielskim lub niemieckim, nie strąconoby go w otchłań zapomnienia. Opyt o pozostałościach po nim literackich wziąśćby można, zdaje mi się, za pośrednictwem konsulatu francuzkiego w Zanzibarze, o nim zaś samym, o życiu jego, w okolicach Baru.

Spotykałem na drodze żywota mego poetów niemało i to zrobiłem postrzeżenia, że każdy z nich ma coś, co go od zwyczajnych wyróżnia śmiertelników — akcent jakiś, giest jakiś, jakąś w temperamencie osobliwość, chimerystyczność najczęściej. W Jabłońskim nie było cienia niczego podobnego. Człowiek taki, jak z nas każdy, z tym jeno dodatkiem, że dosyć go było poznać, ażeby pokochać. Pod względem sposobu bycia różnił się od Karola Brzozowskiego, autora «Nocy strzelców w Anatolji», «Lwa ognistego», «Mimora pudica», etc., etc., cenionego tłómacza pieśni litewskich, doskonałego tłómacza Lenaüa i innych poetów niemieckich.

Karol Brzozowski przybył do Konstantynopola przy końcu r. 1853 z Francyi. Zaledwie na grunt stolicy Wschodu wstąpił, wnet zachorował i dla tego znajomość z nim najpierwszą zrobiłem w szpitalu. Wiedząc,

że to poeta, zdziwiłem się nieco, ujrzawszy mężczyznę wzrostu mniej trochę aniżeli miernego, mocno zbudowanego, czerstwo wyglądającego, gęstym i obfitym okrytego zarostem i mającego minę nie poety, ale raczej gajowego. Jakoż z gajów się pochodzenie jego wyprowadza. Ojciec zajmował stanowisko leśniczego w lasach skarbowych w gub. augustowskiej. Karol kończył nauki w szkole gospodarczej w Marymoncie. Należy on do tego pokolenia, które wydało zastęp cyganeryi warszawskiej, której atoli członkiem czynnym nie był, dla tego, że się uczył i, po ukończeniu instytutu, wnet się do Wielkopolski wyniósł. Działo się to w epoce r. 1848. Trochę wojował, aż zawędrował do Paryża, zkąd go losy na Wschód pchnęły, nie samego jednak. Trzymał się go cień i cień ten wszędzie za nim chodził. Poznawszy Brzozowskiego bliżej, bez cieniaśmy go wyobrazić sobie nie umieli. Był nim Józef Akkord, towarzysz jego nieodstępny w dobrej i złej doli. Z jednej byli okolicy, obaj litwini, obaj kalwini, od dzieciństwa się znali i kochali się, jak bracia najrodzeńsi. Zachodziły jednak pomiędzy nimi różnice znaczne, tak co do temperamentu, jako też i w innych względach. Jeden oszczędny, drugi rozrzutny; jeden w czynach i mowie powściągliwy i na ostrożność chorujący, drugi nie obliczający się ani z tem co ma zrobić, ani z tem co wypada powiedzieć; myśliwi zawzięci obydwa, ale jeden wierzył w strzelbę, w psa legawego i w gończych, dla drugiego ideał polowania świecił na koniu z chartami. Zdaje się, że te właśnie kontrasty zbliżały ich i w spółce nierozerwalnej utrzymywały. Akkorda cechowała zdolność pewna specyalna— zdolność trzymania się na wierzchu fal żywota. Powiadano o nim, że, gdyby go do naga rozebrać i do Bosfora wrzucić, wypłynie we fraku i przy zegarku. Posiadał zdolność jeszcze jedną, polegającą na tem, że, nie umiejąc innego jak polski języka wyjęzyczyć się potrafił każdym, a to, dzięki jedynie odwadze, z jaką stawał do mówienia w językach obcych. Nie wątpił nigdy, ani o Brzozowskim, dla którego talentu poetyckiego miał rodzaj kultu i był głęboko przekonany, że Brzozowski prześcignie Mickiewicza nawet. Co to przyjaźń może!

Wzajemny ich stosunek był stosunkiem przyjazni wypróbowanej, wypróbowanej dobrze, bo na humorach Brzozowskiego. Gdy Brzozowski znajdował się w humorze dobrym, wówczas Akkord rozporządzał się we wszystkiem tonem decydującym; gdy atoli pierwszemu mucha na nosie siadła, wnet drugi skromniał, a ton jego spadał niżej, coraz niżej, aż do stopnia pokory. Pokazywało się to najwyraźniej, gdy we trzech, z Antonim Gębką, założyli myślistwo nad wpadającą równolegle do Bosforu, do morza Czarnego, na stronie azyjskiej, rzeczułką, we wsi tureckiej Buzana. Założyli myśliwstwo w celu zarobkowania na życie, a zatem posiadali gospodarstwo odpowiednie, wkładające obowiązki podtrzymywania sił żywotnych nietylko własnych, ale i psich. Trzeba się więc było rachować, ażeby módz, ze sprzedaży sarn, jeleni, dzików, zajęcy, bażantów, kuropatw, słómek etc., chleb, sól, omasty, proch, szrut kupować i przytem bez grosza nie być. Owóż, w rachunkach tych Akkord, który pieniędzy nie cenił, często bałamucił. Razu pewnego przyjechał wraz z Brzozowskim do Konstantynopola, przywożąc zwierzynę na sprzedaż. Sprzedaż nie poszła im pomyślnie, co wprawiło Brzozowskiego w humor nieróżowy. Ledwie nieledwie powyzbywali sztuki jedną po drugiej; pozostawał im jeszcze zając, z którym Akkord poszedł na miasto, w celu spieniężenia go jaknajlepiej. Po załatwieniu się ze sprzedażą, przyjść miał na kwaterę naszą, gdzie Brzozowski w towarzystwie kolegów kilku, na powrót jego oczekiwał. Oczekiwanie trwało dosyć długo. W końcu Akkord wchodzi — bez zająca.

— Sprzedałeś go nareszcie... — rzecze Brzozowski.

— Dyabła tam!... — zabrzmiała odpowiedź.

— Cóż?...

— A cóż!...

Po chwili milczenia, Brzozowski zapytał tonem ponurym.

— I cóżeś przecie z zającem zrobił?...

— Rozgniewałem się i... darowałem...

Brzozowski na to nie rzekł zrazu nic,

schmurniał jeno. Zawiązała się o czemś gawędka. On siedział; wstał wreszcie, do Akkorda podszedł, stanął przed nim i, palcem mu kiwając, począł:

— Ach! ty, kpie jakiś, czyż ty nie wiesz?...

I tak dalej. Była to moralna, według formy całej dana nauka, opierająca się na dowodach niby, na wyrazach: proch, ołów, chleb, psy. Brzozowski ją z przyciskiem wyrecytował, zwrócił się i wyszedł, drzwiami za sobą gniewnie trzasnąwszy. Akkord jak pień milczał. Dopiero, gdy usłyszał stuknięcie drzwi na dole i chód Brzozowskiego na ulicy, zerwał się, kapelusza szukać począł i przez zęby cedził wyrazy:

— Co on myśli sobie!... Czy to ja chłopiec jego, czy co?... Pokażę ja mu!...

Wybiegł za Brzozowskim niby, lecz na trotuarze w przeciwną zwrócił się stronę. Tegoż dnia jeszcze widzieliśmy ich razem w harmonji jaknajlepszej.

W czas jakiś później odwiedziłem ich w Buzanie (nazwa wsi); bawiłem u nich dni z dziesięć; polowaliśmy dzień w dzień, chodziło bowiem o to, ażeby nastrzelać zwierzyny jaknajwięcej z racyi zbliżających się świąt Bożego narodzenia, Nowego roku i Trzech króli. Brzozowski znajdował się w humorze dobrym i Akkord był górą.

Zarobkowanie z łowów niekoniecznie im się wiodło, pomimo, że strzelali znakomicie i na zwierzynie nie brakło. Zdarzało się niekiedy, że na ząb co położyć nie mieli. W razie takim ratowali się wronami i kawkami, pieczonemi albo gotowanemi, które strzelali wprost z okna. Trafiało się to zwykle w dnie słotne, kiedy chcąc nie chcąc w domu przesiadywać, po tygodniu czasami, musieli. Wówczas Akkord i Gąbka sprzęty opatrywali, co było do szycia—szyli, reperowali, strzelby odczyszczali, podpiłowywali, podsmarowywali; Brzozowski zaś nieprzystępnym się stawał, w izbie osobnej zalegiwał, spał lub też, na wznak leżąc, w sufit się wpatrywał; niekiedy na świstkach coś ołówkiem kreślił. To «coś» były to strofy—oktawy i sekstyny. Pisał je od ręki prawej do lewej, pismem, które czytelnik mógł jeno w źwierciadle odczytać. Czemu to tak czynił? Tak mu się podobało. Było to dziwactwo poetyczne, połączone z dziwactwem innem, z nieprzystępnością, znamionującą stan brzemienności twórczej. Znaliśmy to i, gdy do Brzozowskiego «przystępowało», obchodziliśmy go zdaleka. Nie zawsze atoli obchodzenie takie możliwem było.

Naprzykład:

Zdarzyło się raz, że Kozłowskiemu przyszło na myśl zafundować nam obiad w dzień imienin czy urodzin swoich. Z zamiaru tego zwierzył się przedemną, a to dlatego, ażeby się naradzić nad listą zaprosić się mających, ograniczoną do liczby osób dwunastu. W liczbie tej na miejscu naczelnem figurował Brzozowski, przebywający wówczas w Bebeku i znajdujący się właśnie w stanie brzemienności. Sypiał nocami i dniami całemi; gdy zaś nie spał, po okolicy samotnie błądził. Przystępu do niego nie było. Odwiedzających, przyjaciół nawet, zbywał tak prawie, jak się zbywa natrętów. Ani myśleć było można prosić go wręcz. Uznawaliśmy to obydwa, uznawali to i inni—i z narady spólnej wypadło, że szansa największa sprowadzenia go na czas oznaczony na obiad po mojej znajdowała się stronie. Zostałem więc w charakterze posła pełnomocnego wydelegowany i udałem się do Bebeku z otuchą nienajlepszą.

Zadanie było niełatwe. Do Bebeku idąc, nad sposobami rozwiązania onego rozmyślałem, z góry wiedząc, że na zaproszenie wręcz odmowną otrzymam odpowiedź i to — *sans phrases*. I rzecz w razie takim będzie skończoną. «Prośby, płacze nie pomogą.» Umyśliłem przeto postawić Brzozowskiego na rozdrożu takiem, na któremby mu się przedstawiała możność zrobienia na przekór. Przyszedłszy więc do niego, śród urywającej się co chwila rozmowy, wtrąciłem od niechcenia wiadomość o obiedzie proszonym Kozłowskiego.

— A... Kozłowski obiad proszony daje... odrzekł z naciskiem znaczącym.

Wyliczać począłem zaproszonych, bez wymienienia jego.

— A mnie nie prosił?... podchwycił.

— Nie?... zapytałem, zdziwienie udając.

— Uhm... uhm... mruknął razy parę.

— Gropplerostwo (spólni znajomi i przyjaciele nasi, co w Bebeku zamieszkiwali i wyjechali byli) prędko przyjadą?... zapytałem.

— Nie wiem... odpowiedział sucho.

— Nie pisali do ciebie?.,.

Na zapytanie to odpowiedzi nie było. Chwilkę jeszcze posiedziałem i pożegnałem nadąsanego Brzozowskiego.

Nazajutrz, gdyśmy się przy stole nakrytym w jadalnej zgromadzili sali, zdałem z poselstwa sprawę. Powszechnem było zdanie, żem się źle z zadania wywiązał. Kozłowski okazywał niepokój, który się wzmagał w miarę jak czas upływał. Zwlekano z podaniem zupy; wreszcie zwlekać dłużej nie było można. Do stołuśmy zasiedli. Przed jednem krzesłem niezajętem stało nakrycie, na biesiadnika oczekujące. W usposobieniu niewesołem przystępujemy do spożywania zupy,—wtem... Brzozowski się zjawia i rękę z giestem patetycznym do Kozłowskiego wyciągając, przemawia:

— Nie chciałeś mnie!... Masz!... jestem!...

A on mu na to, na próżne wskazując krzesło:

— Oto miejsce twoje... czeka na ciebie... siadaj..

Brzozowski, siadając, okiem po rozweselonych wypadkiem tym obecnych powiódł, mnie zoczył, palcem mi nakiwał i wziął udział w ogólnym dobrym humorze, jaki się z chwilą tą wszczął i do końca obiadu panował.

Brzozowski opuścił Konstantynopol, jako inżynier, dodany Sokulskiemu do stawiania telegrafów, gdy się zaś ukończyły roboty telegraficzne, pozostawał przy boku najprzód Fuada-paszy, następnie Midhata-paszy, podczas kiedy oni, pierwszy, jako wielki wezyr, drugi, jako wielkorządca w Bagdadzie, próbowali Turcyę reformować. Następnie się ożenił z ćwierć-francuzką, a w trzech ćwierciach arabką i w Bajrucie został konsulem hiszpańskim. Jest dziś ojcem rodziny. W czasach ostatnich dzienniki donosiły o kilkakrotnym jego we Lwowie pobycie.

Żona rozwiodła go z Akkordem, i Akkord, folgując namiętności swojej do koni, której z kieszeni własnej czynić zadość nie mógł, panów się czepił. Przy jednym z takowych pełnił funkcyę przyjaciela, a zarazem berejtera i makinjona. Przyjaciel-pan powziął do niego zaufanie takie, iż, z Paryża wyjeżdżając, pieniądze mu powierzył, i ten tak był nieoględnym, że dziesięć tysięcy rubli pożyczył, na krótki termin, a na proste słowo honoru, innemu panu. Dłużnik ów nie czuł się zobowiązanym pożyczki tej zwrócić. Poszkodowany uczynił z tego powodu Akkordowi bardzo słuszną, ostrą wymówkę. Sprawa ta w ten rozstrzygnęła się sposób, że w dni parę później znaleziono Akkorda w lasku Bulońskim z głową na wylot przestrzeloną. Smutny koniec! Akkord sam siebie na śmierć wskazał za występek, na któryby go żaden na świecie sąd nie był tak surowo ukarał, tembardziej, że każdy byłby, przy wydawaniu wyroku, na uwagę wziął okoliczności łagodzące: dobrą wiarę z jaką zaufał słowu honoru.

Do Brzozowskiego mamy pretensyę za to, że zeszedł z niwy, którą z pożytkiem uprawiać umiał. Z wybrzeży syryjskich zabłąkało się na pole rodzinne kilka zaledwie dźwięków, przez lutnię jego wydanych. Czytałem udatną pióra jego powiastkę, na tle bulgarskim osnutą, p. t.: «Petko». Gdyby chciał, mógłby nas utworami tego rodzaju zasypywać, zna bowiem wiele tajemnic o rzeczach i ludziach w Turcyi europejskiej i w Turcyi azyatyckiej, z których zasłony zdjąć nie potrafiłby nikt, tak jak on. Krzywdzi przez to piśmiennictwo polskie. Szkoda — szkoda.

Pozostaje mi jeszcze postaci kilka typowych, o tych atoli podam wiadomość później.

---

i to w kwestyi agrarnej, w czynności najważniejszej, jaką kiedykolwiek znieść na sobie organizm społeczny może.

Przy ogłoszeniu wiekopomnego manifestu z dnia 19 lutego 1861 r. Wołyń, narówni z innemi guberniami tutejszemi podzielony był na miejscowości czyli klasy, stanowiące o wartości ziemi włościańskiej, mającej być wykupioną u obywateli. Pierwszej miejscowości tu nie posiadaliśmy, gdyż do niej należały tylko głębokie czarnoziemy ukraińskie nad Dnieprem w okolicach fabrycznych, i niektóre wyjątkowe okolice Podola. Następnie ogłoszone było Najwyższe rozporządzenie z dnia 15 marca 1862 r. wynikłe w skutek przedstawienia żytomierskiego komitetu gubernialnego dla spraw włościańskich, oznaczające niektóre zmiany, bardziej zastosowane dla Wołynia, tak iż ostatecznie mieliśmy tu ziemie należące do 2, 5, 8, i 9 kategoryi; do tej ostatniej należały: północna część powiatu łuckiego i całe dwa powiaty poleskie kowelski i owrucki. Na tej to podstawie przeprowadziliśmy wykupne szacunki ziemi włościańskiej, które się dały zrobić za naszego urzędowania, do nieszczęśliwych wypadków 1863. Czynność tę dokonaliśmy najzupełniej legalnie, przeszła ona przez wszystkie instancye, otrzymała w stolicy potwierdzenie głównego komitetu wykupowego, tak, że właścicielom wydane zostały listy indemnizacyjne, które oni potrafili, zmieniwszy je na gotówkę, uregulować nieco swe interesa. Pomimo to, ktoż zdoła statków przyrodzonych pewną procentową stopą, doszło się z mozołem do liczby 80% jak to wyraźnie zaznaczonem zostało w akcie, potwierdzonym następnie ostatecznie; takiem prawem, summa indemnizacyjna o tyleż była zmniejszoną, mimo protestów podawanych w swoim czasie do każdej w ustawie oznaczonej instancyi. A ileż to innych szczególności zaszło! W niektórych okolicach Wołynia, w powiecie dubieńskim np. lub w krzemienieckim, włościanie oddawna zajmują się sadownictwem, przynoszącem im znakomite korzyści. Znam gospodarzy miejskich w tych stronach, wynajmujących sady swe żydom i pobierających po sto i półtorasta rubli za owoce; lepiej zaś jeszcze bez porównania wychodzą ci, co prowadzą przemysł ten na własą rękę, i w urządzonych na ten cel suszarniach sami przygotowują jabłka, gruszki, szczególniej śliwki węgierki, na wywoz do Litwy, Białorusi i nawet do stolic. Każdemu wiadomo, że dawni dziedzice tych dóbr, w drugiej połowie XVIII wieku, zmuszali swych poddanych do rozmaitych ulepszeń gospodarczych, zachęcając ich do tego wszelkiemi środkami, z których lepsze same się dziś rozwiązały, a gorsze zniosła oświata XIX w. Włościanie w każdym razie żałować d z i ś tego nie mogą, bo hodowla drzew owocowych, do której się jakoś nareszcie, wciągneli stała się jednem z głównych źródeł obecnej ich pomyslności, obecnej ich ochrony przed napastniczą kulturą niemiecką. Naturalnie, że dla rozprowadze-

[illegible] właśnie w stanie [illegible]»,
o utrwalających się, przechodzących prawie w stan epidemiczny, chorobach. Z powiatów podolskich zasłynął chorobami powiat mohylowski. W nim się zagnieździły: tyfus, dyfterytys, szkarlatyna. Te właśnie trzy kosy ścinają dzieci jak makówki. Są rodziny, nietylko wieśniaków ale i ludzi dostatnich, z klasy inteligentnej, gdzie wszystkie dzieci wymarły. Przerażające są skutki tej powszechnie grasującej śmierci. Rodzice z rozpaczy targają się na swe własne życie (dom d-ra Piaseckiego w Bryczanach, umarło czworo dzieci). Rodziny włościańskie zapijają smutek gorzałką: *«na pohybel»*. Tymczasem trzy kosy śmierci: tyfus, dyfterytys, czy podobno «błonica» i szkarlatyna — hulają. Zobaczmy zbiornik tych chorób: Mohylów nad Dniestrem. Jęki żydowskie, łkania chrześcijańskie, a z niemi razem i «dochód pogrzebowy» od sześciu tygodni nie ustaje. Co do ludności prawosławnej, to korespondenci obliczają «trupek» (to jest—pogrzebów) od 30 do 40 r. («Odes. Listok», № 235). Jeżeli rodzina w ciągu sześciu tygodni poniosła koszt na trzy tylko «trupki», to taka rodzina wpada już w nędzę, w pańszczyznę lichwiarską. Za chorobami idą więc zaraz szpony lichwiarza. Tymczasem «zbiornik chorób» po dawnemu kwitnie. Na zaułkach, na Kabcanówce (ulica), zielone kałuże nie wyschły przez lato, a doczekały się jesieni; na ulicy Stawińskiej — to samo co w tureckim Stambule: odpadki, pomyje, nie-